

MUZICA ÎN EPOCA BIBLICĂ

La începutul Cărții Facerii (VI. — 21) se relatează că luval, fiul lui Lameh și al primei sale femei, Ada, a fost „părintele tuturor celor care cântă din liră (chinor) și din flaut (ugav). Muzica a existat, așadar, încă înainte de pop. Chinor, care se traduce în genere prin liră, este denumirea generică pentru toate instrumentele cu coarde, pe cînd ugav-ul — flaut — (care în genere nu era folosit în scopuri liturgice, cu toate că este menționat în Psalmul CL, 4) este forma primitivă a unei mulțimi de instrumente de suflat.

S-a putut astfel stabili că strămoșul instrumentelor cu coarde a fost un simplu arc muzical, fără nici o cutie de rezonanță, care era așezat peste un corp găunos, bunăoară un doivleac uscat. Etnologii ne aduc astfel de instrumente cu regularitate din călătoriile lor pe la triburile primitive. Ulterior, după ce arcul a fost golit și dezvoltat în formă de burduf (nevel: alt instrument cu coarde pe care-l vom întâlni curînd și care-pînă în anii din urmă a fost luat drept harpă) a fost introdus în el corpul găunos. Cît privește numărul cordonelor, el a fost sporit treptat, ținîndu-se seama de rigiditatea lemnului arcului și de capacitatea lui de a suporta tensiunea cordonelor. Semnalăm în treacăt o înrudire terminologică, care nu este unică de felul ei, și care ne dovedește o dată în plus că nu a existat niciodată o compartimentare strictă între muzica diferitelor țări în decursul secolelor, și că nu se poate neglija, atunci cînd se studiază evoluția artei unei anumite țări, numeroasele influențe care se exercită reciproc între țări adesea foarte îndepărtate. De pildă, nevel este numită navla în greacă și navlum în latină. În ceea ce privește chinor-ul pe care-l studiem în prezent, el este instrumentul cu coarde cel mai frecvent menționat în Biblie (mai precis de 42 de ori, după cum afirmă Gheson-Kiwi) ca instrument prin excelență al iudeilor și al celorlalte popoare semite. Unii autori au susținut că tonalitatea cordonelor sale, al căror număr variaza, (cel mai adesea de la 5 la 7), era pentatonică, însă melodile pe care Abraham Zvi Idelsohn (născut în 1882 la Filzborg bei Libau, decedat în 1938 la Johannesburg. Lucrarea sa „Compoziții a melodiilor ebraice și orientale”, în 10 volume, publicată la Leipzig între 1914 și 1932, l-a făcut celebru în lumea întreagă pe acest vechi hazan) le-a putut reconstitui au stabilit că urechea muzicală era pe atunci diatonică, cu o puternică tendință spre o reducere a intervalelor (între anumite grade ale gamei se întîlnesc treimi de ton și aproape pătrimi de ton) și că, prin urmare, această ipoteză este absolut falsă. Aspectul exterior al chinorului este controversat: Septuaginta menționează pe rînd chinura, chitara și psalterion. În ceea ce-l privește pe Iosephus Flavius, care a avut prilejul să vadă acest instrument cu proprii săi ochi, ni-l descrie ca pe un instrument cu arcuș. Oricum ar fi, s-a putut constata, în urma unor săpături romane care au permis scoaterea la iveală a patru lire, că aceste instrumente erau lucrate foarte fin, ele făcînd dovada unui simț artistic real.

Să ne oprim deocamdată aici în ceea ce privește instrumentele cu coarde, deși mai rămîne mult de spus despre ele, și să abordăm ugav-ul și derivatele lui. Se lăua o tulpină de trestie care era pusă la uscat, apoi i se scoabe miezul. După modul în care această trestie era prelucrată se obțineau diferite specii de instrumente de suflat, de la fluierul primitiv, fără mușchiu, pînă la flautele, clarinetele și oboarele alcătuite dintr-una sau două fișii atașate tulpinii găunoase principale. Uneori, în locul tulpinei de bambuc sau de trestie, nu se există a se folosi oase de animale (femu rsau tibia), tuburi de cupru, argint etc. Acestea sînt instrumente populare și de aceea, chiar în ceremoniile liturgice sau para-liturgice, cum sînt căsătoriile sau înmormîntările, sînt încredințate întotdeauna unor muzicanți populari. Totuși, Talmudul din Ierusalim (Sukh. V, 6) ne spune că fluierul a figurat în lista instrumentelor sacre ale celui de-al doilea templu.

Cu cea de a doua soție a sa, Tila, Lameh a avut alți doi copii: Tuval Cain, de la care au luat naștere toate instrumentele de bronz și de metal, precum și sora sa Naamah, al cărei nume sugerează agrement și care este considerată mama cîntecului, adică în orice caz a tuturor formelor de cantăție biblică cu recitativale ei, cu accentele ei în cursul lecturii, imnurilor, rugăciunilor, și psalmodiile.

Într-un alt pasaj din Cartea Facerii (XXXI, 27), Laban îi reproșează lui Iacob plecarea sa pe ascuns, susținînd că l-ar fi însoțit în sunete de șirim (cîntece), de tof (daira) și de chinor. Avem aici prima aluzie la cîntece și nu va fi ultima. Totuși, abia în epoca lui So-

lomon se pare că vocea capătă un ascendent asupra instrumentației. S-ar cuveni să spunem cîteva cuvinte despre tof (daira), paamonim, (clopoței) și despre țîmbaluri — țetelîm. S-a văzut că acest grup de instrumente este legat de Tuval Cain. El necesită în general o pregătire tehnică și meșteșugărească a materiei prime (de exemplu, cele 36 paamonim ale mantiei marelui preot: Ieșirea XXVIII, 33—34 și XXXIX, 25. — țetelîmii de bronz ai levitelor, despre care Talmudul din Ierusalim scrie că nu puteau să fie reparați fără să li se modifice timbrul). Folosirea acestor instrumente pare să fi fost rezervată vîrfurilor ierarhiei preoților și a levitelor, trebuie însă să exceptăm daira pe care o vom vedea apărînd adesea în minile femeilor în timpul dansurilor și corurilor alternde, ca și în minile bărbaților, imbinată cu flautele și adesea cu lira.

Toată lumea cunoaște frumoasa cîntare intonată în onoarea Celui Vespnic de către Moșe și de iudei după traversarea Mării Roșii. Ea și-a păstrat un loc în rugăciunea cotidiană de dimineață a evreilor. În același pasaj din Ieșirea (XV, 20) o vedem pe Miriam apucînd un tof, iar pe celelalte femei urmînd-o cu tuțim și cu meholot (adică dănuind, fiind vorba de dansuri și nu de un instrument muzical, cum s-a crezut multă vreme). Întîlnim aici prima aluzie la introducerea cîntecelor în viața publică. Dacă la origine nu exista o deosebire între cîntecele religioase și cele profane, aceasta se datorește faptului că atunci „întreaga națiune era supusă legilor lui Dumnezeu”. Totul ne îndreptățește să credem că și cîntecul lui Miriam era improvizat, iar faptul că femeile răspundeau pe loc denotă la ele un nivel muzical excepțional. De altfel, puțin mai departe, cînd Moșe a coborît de pe muntele Sinai (Ieșirea, XXXVII, 17 și 18) îl vedem deslușind cu precizie vocile care cîntă de cele care vorbesc tare sau strigă.

MUZICA IUDAICĂ ÎN EPOCA BIBLICĂ

Cînd au fost date cele zece porunci ailm primele mențiuni despre șofar (corn), instrument pe care-l mai întîlnim și astăzi în toate sinagogile și din care se suflă încă, mai ales în ziua de Roș Hașana și de Iom Kipur. Instrumentul acesta s-a întîmplat să fie, de altfel, chiar de la origine, în centrul cultului sacerdotal. Este alcătuit dintr-un corn de animal neprelucrat. Nu are vîrf și produce sunete oarecum înfricoșătoare. El servește drept simbol al reînnoirii ciclice al sfîntei alianțe. Se mai sună din el și pentru anul jubiliar, de Roș Hodeș și în zilele de post pentru comemorare. Folosirea lui este uneori cvasi-magică: să ne gîndim, bunăoară, la cucerirea orașului Iericho, la faimoasa bătălie a lui Gheleon cînd este ajutat de strigăte și de sfîrșimări de urcioare, la transferarea chivotului sfînt cînd, cu toată prezența unei orchestre, rămîne singurul instrument folosit după accident. Puțin mai tîrziu, cornii vor cunoaște un declin vremelnic, mai cu seamă în epoca talmudică, și vor fi înlocuiți cu trîmbițe.

Într-adevăr, un pasaj din Numerii, (X, 1 și urm.) conține, în ceea ce le privește o reglementare destul de precisă, dovedind că aceste instrumente ating deja un anumit grad de perfecțiune. Moșe primește ordin de a pune să

(Continuare în pag. a IV-a)

Rabi Arthur Schner, președintele organizației „Appeal of Conscience”, care ne vizitează țara, înmînînd Eminenței Sale d-lui Șef-rabin dr. Moses Rosen un cec în valoare de 2.500 dolari, pentru refacerea zonelor sinistrate din România.

Vizita d-lui Cula Rosenblatt

Între 25 și 30 august, d. Samuel Cula Rosenblatt, fost președinte al Comunității evreilor din Caracas (Venezuela) și unul din fruntașii vieții evreiești din această țară, a fost oaspetele obștei noastre. D. Rosenblatt este originar din România și, la apelul Eminenței Sale d-lui Șef-rabin dr. Moses Rosen, a întreprins o acțiune pentru colectarea de ajutoare pentru victimele recentelor inundații din țara noastră. Împreună cu alți evrei originari din România și domiciliati în Venezuela, d-sa a trimis suma de 3.000 dolari S.U.A. și un important transport de obiecte, ca ajutor.

În seara zilei de 26 august 1970, Federația Comunităților evreiești (M) a oferit o masă prietenească în cinstea

oaspetelui, la care au luat parte conducători ai Federației și ai comunității și care a decurs într-o atmosferă cordială.

Eminența Sa d. Șef rabin a toastat în cinstea distinsului fruntaș al Comunității evreiești din Venezuela, relevînd deosebitele merite ce le are pe tărîmul vieții obștești, al sprijinirii instituțiilor iudaice și a marilor organizații evreiești mondiale.

De asemenea, în cadrul serviciului divin de Kabbalat Șabat și al mesei de Oneg Șabat din seara zilei de vineri, 28 august 1970, oaspetele a fost salutat de către Eminența Sa cu călduroase cuvinte de apreciere prietenească.

Curcubeul omeniei

Personalități și instituții evreiești de peste hotare continuă a trimite ajutoare pentru refacerea zonelor sinistrate din România.

Rabinul Zissu Portugal (Sculener Rebe) din New York a trimis personal 100 de dolari și

alți 200 de dolari în numele instituției religioase „Chesed l'Abraham”.

O telegramă semnată de rabi Rose a făcut cunoscut că Conferința rabinilor europeni a donat suma de 500 lire sterline.

Dr. David W. Wollin din Southfiel-Michigan a donat suma de 18 dolari.

„United Synagogue of America” a donat suma de 500 de dolari.

Au donat la fondul de ajutorare a sinistratilor d-nii: Murray Goldstein, 10 dolari; Max Abramovici, 10 dolari; Werner Meyer, 10 dolari; precum și Pagy Intrator, Mildred Reiner, Marion Fybish și dr. Marton Fybish — cîte 5 dolari. Ceurile respective au fost trimise pe adresa Federației Comunităților Evreiești (M) din România.

Școala talmudică „Yeshiva of Central Queens” din New York, prin d. rabin Menahem Rottenberg, a donat 100 de dolari pentru sinistratii din România.

A apărut CALENDARUL MOZAIC (L I A H) PE ANUL 5731 (1970—1971)

Calendarul cuprinde un bogat material, în limbile română și idiș, cu privire la datinile și obiceiurile religioase din tot cursul anului.

Calendarul cuprinde, de asemenea:

— prezentarea lunilor ebraice, sărbătorile mozaice, tradiții, obiceiuri etc. în legătură cu fiecare dintre ele;

— folclorul hasidic, din înțelepciunea străbună etc.

Donatorii se pot adresa pentru comenzi Federației Comunităților Evreiești, strada Sf. Vineri, 9, București, cont BNR 49.8.01.000 sector IV.

Prețul unui exemplar: 2 lei

George Enescu, umanistul

La 5 septembrie se deschide a 5-a ediție a Festivalului și Concursului internațional „George Enescu”.

George Enescu nu cunoștea decât o singură religie, aceea a artei. Pe muzicienii sinceri, devotați artei lor, el îi socotea „coreligionari” (termenul îi aparține), indiferent de originea și credința lor. Cuvintele rostite în 1933, cu prilejul discursului de recepție la Academie, sint edificatoare: „Muzica este un grai menit să aducă dragoste și înfrățire printre cei pe care îi despart credințe și obiceiuri deosebite”. Iar declarațiile sale făcute ziarului „The American Hebrew”, în 1937, nu fac decât să confirme felul său de a gândi: „Eu știu că arta nu poate propăși acolo unde este ură și opresiune.”

Încă nu împlinise 13 ani când, la 8 martie 1894, a debutat la Ateneul Român, ca solist în „Concertul pentru vioară” al strălucitului compozitor Felix Mendelssohn-Bartholdy.

Aflăm din volumul despre George Enescu al lui Andrei Tudor că, stabilit, în 1895, la Paris, marele muzician a cunoscut și legat temeinice prietenii cu Marcel Proust și Henri Bernstein, în casa Elenei Bibescu, pianistă ea însăși, fostă elevă a lui Anton Rubinstein, unde se întâlneau reprezentanți de elită ai artei și literelor franceze, printre care și poeta Anne de Noailles, româncă de origine.

Stan Golestan este acela care, într-o corespondență trimisă ziarului „Adevărul”, vorbea elogios despre premiera pariziană, din 6 februarie 1898, a „Poemei române”, semnând în adolescentul Enescu, care nu împlinise încă 17 ani, „livrea pe orizontul muzical a unui nou soare.” Iar Emil D. Fagure este acela care, în aceeași gazetă, remarcă, după același concert, prezentat la Ateneu la 1 martie 1898, că „violinistul va fi covârșit de compozitor”, afirmație devenită profetică și care a dat maestrului supremă satisfacție, deoarece viața vietii sale a fost de a fi considerat, înainte de orice, creator de muzică și nu interpretul ei.

A fost pentru Enescu o mare bucurie de a fi executat, la 3 ianuarie 1910, solo-ul de pian din „Simfonia românească” a lui Stan Golestan, pe atunci tânăr compozitor, tocmai spre a da prestigiu primei audii, la Ateneu, a unui autor al noii generații, concertul fiind dirijat de vestitul D. Dinicu.

Celebrul dirijor Gustav Mahler — ne arată George Bălan în lucrarea sa despre George Enescu — a fost acela care, în 1911, la pupitrul Filarmonicii din New York, a inaugurat cunoașterea pe continentul american a muzicii enesciene, executând, în trei concerte, „Suiță I”, cu un succes deosebit. Enescu împlinise atunci 30 de ani.

Mentă a fi notată aici „mărturisirea lui Enescu din „Amintirile” sale, privind cercul de prieteni de pe vremea când activa, după 1900, la Paris: „Aveam obiceiul să ne reunim la bunul meu prieten E. Reichenberg, spre a face muzică de cameră, adevărată muzică.” Aci veneau cei mai reputați muzicieni ai epocii. Aci a cunoscut-o pe marea tragediană Sarah Bernard, care îl-a prețuit mult și i-a devenit o statornică prietenă. La dorința ei, Enescu a susținut, la 18 mai 1912, partea muzicală la festivalul ce a avut loc la Comedia Franceză, cu ocazia retragerii din teatru a celebrului actor Le Bargy.

Un moment culminant în viața și creația lui Enescu, îl constituie găsirea, în acea perioadă, în persoana lui Edmond Fleg, cunoscutul scriitor, poet, elenist și muzician, autorul lui „Moise”, a libretistului pentru „Oedip”, la care maestrul a lucrat timp de 10 ani efectiv, gândirea fiindu-i însă dominată de această operă mai bine de un sfert de veac. Este în această lucrare dramatică și filozofică o pasionantă identificare cu muzica lui Wagner, care a fost — după propria mărturisire a autorului, transmisă de devotatul său colaborator, pianistul Ionel Gherea, fiul lui Const. Dobrogeanu-Gherea — suprema revelație în munca sa de creație. Ea a fost terminată la 27 aprilie 1931.

Premiera lui „Oedip” a avut loc la Paris la 13 martie 1936. Cel mai mare cronicar al vremii, Gustav Doret, a subliniat „adâncimea de gândire și înalta intransigență care au călăuzit pe Edmond Fleg și pe George Enescu.” Guvernul francez a decorat atunci pe marele muzician cu „Legiunea de Onoare.”

Nu exagerăm afirmând că cunoașterea, în 1924, la San Francisco, a precocului violonist, în vârstă de numai 8 ani, care avea să devină marele Yehudi Menuhin, a constituit pentru Enescu un moment de aceeași valoare, dacă nu chiar depășită. Maestrul găsisse în genialul său elev un prețuit prieten, cu toate că între ei era o diferență de 35 de ani. Colaborarea și prietenia dintre aceste două oareieri și suflăte merită a fi tratate în mod special și amplu. Ne mărginim a reproduce aci un crâmpeu din articolul scris de Tudor Arghezi în 1946, cu prilejul întâlnirii la București a celor doi virtuozii: „Prințul viorii americane a fost primit de ctitorul român al lăutei cu o emoționantă strângere la piept. Enescu avea 65 de ani, iar frumosul Menuhin, cu tinerețea de o

luminoasă franchețe, numai 30. Ei s-au apropiat de Sfintele Taine cândva, la Sinaia. Peste Atlantic, pasărea l-a purtat pe noul Lohengrin până la cuibul melancoliilor dascălului adolescențelor lui, ca să-l mai vadă, ca să-l mai simtă o dată alături de el. Cugetul lor depășește pe om și-l învâluie cu nimb.”

Enescu a avut ca elevi și pe străluciții de mai târziu Ernst Walfisch (vioară) și Julius Katchen (pian), care, în mărturiile lor, aduc maestrului cele mai vibrante omagii de recunoștință, relevând cu deosebire fericirea ce o trăia îndrumând tineretul în munca sa de devenire și imensa modestie ce caracteriza întreaga sa comportare. Toți acești discipoli ai lui Enescu își fac o datorie de conștiință executând, în memoria marelui muzician, lucrări ale sale. Se cuvine a fi pomenită aici executarea în 1962, la Paris, de către Menuhin și sora sa Hephzibah Menuhin, a „Sonatei III pentru vioară și pian, în caracter popular românesc”, despre care marele cronicar muzical Pierre Ledoi scria: „Această interpretare a mers în slăvi”.

Enescu nu a ezitat niciodată să introducă în programele concertelor ce îl dirija peste hotare lucrări ale compozitorilor români. În turneele din America din 1937, 1939 și 1946, el a condus execuția „Capriciului român”, lucrare a bunului său prieten Marcel Mihailevici, iar la Paris a fost, în 1939, solist în „Concertul român pentru vioară și orchestră” al lui Stan Golestan, de care-l lega o constantă afecțiune, bazată pe splendorile acorduri ale meșteșugului muzical.

Când maestrul avea 52 de ani, iar Menuhin doar 17, au obținut laolaltă „Marele Premiu Internațional” al discului pentru înregistrarea „Concertului pentru două vioară” de Bach, operă de mare sensibilitate artistică, piatră de încercare a violoniștilor virtuozii. Regimul nazist ca și Italia lui Mussolini au avut totuși cutezanla să-l invite a concerta, dar Enescu a avut demnitatea de a refuza chemările, declarând în presa vremii: „Nu recunosc în Germania de azi nimic din măreția celor ce au sfârșit geniul omenes în secolul trecut.”

Sînt memorabile recitalurile de sonate executate, după primul război mondial, la Ateneu, de către Enescu, în compania lui Dinu Lipatti, Ionel Gherea, Ghită Mendel-Schapiro și Mihail Andricu, după cum rămân de neuit cuplurile Enescu—David Oistrach și Enescu—Daniel Șafran, ce au cîștit aceeași sală după ultimul război mondial. După ce l-a cunoscut îndeaproape pe autorul „Rapsodiilor”, Oistrach a exclamat: „Este un zeu!”

La 15 iulie 1954, marele nostru muzician are un nou și grav atac de cord. Menuhin vine la Paris, la căpătîiul maestrului și prietenului său.

S. Schwartz — Sacrificarea lui Izhak.

Această ultimă vedere este descrisă de Menuhin în cuvinte sugerative. „Enescu își lua rămas bun de la viață”. I-a dăruit foștului său elev una din viorile sale, un Santa Serafino, și l-a îmbrățișat puternic, pentru ultima dată, căci la 4 mai 1955 a plecat dintre cei vii, la vârsta de 73 de ani.

Ultima sa lucrare „Simfonia de cameră”, compusă la 28 mai 1954, a fost executată, în primă audiere, la 23 ianuarie 1955, în lipsa compozitorului, ținut la pat. Compozitorul Marcel Mihailevici a avut grijă ca execuția să fie înregistrată pe bandă de magnetofon, pe care a adus-o acasă maestrului. Prietenul lui Enescu notează: „Enescu a ascultat-o profund emoționat, ca pe cîntecul său de lebedă.”

Parcurend această sumară evocare a marelui Enescu, putem lesne sesiza adevărul cuprins în dedarația făcută de el, în 1924, în plină maturitate, ziarului „The American Hebrew”: „Artă nu cunoaște distincții rasiale. Eu nu pot înțelege cum pot fi urite ființe omenești pentru faptul de a se fi născut într-un grup sau altul.”

I. BACALU

I. MANGER

CÎNTEC

În toată lumea înfloresc morminte
Și păsările zboară înainte —
O veche rimă evreiască,
Cu gust de iască.

Cine sînt eu?
Un nepot de trubadur.
El a pejit mereu
Iar eu am pregătit de plins și de cîntat mereu.

Sau poate că-s iedul de aur
Ce stă lingă un leagăn de copil
Sau poate-s silabă de căută-n cuvînt
Să lege cerul de pămînt.

Dar oricum ar fi, în patul meu,
Eu mîngîi margareta la care mă închin
Și-mi potolesc tristețea
Cu un ulcior de vin

Dar voi credeți c-aceste gânduri
Omar Kaïam le-a așternut în rînduri
Și vi le spune vouă de departe
Așa cum le-a notat în carte.

Sau poate că le-a scris Ecclesia stul
Care-și aprinde țigara
La un diamant strălucitor
Din coroauna propriului său dor...

Greșală, domnii mei, greșală,
Ați tălmăcit cuvintele la repezeală.
Puneți degetul la frunte
Cereți minții gândurile să le-nfrunte

Pînă isprăviți gînditul
Ca s-aflați care-i sfîrșitul
Eu în fața voastră mă înclin
Și mă cîntesc cu un pahar de vin!

În rominește de
Israil Bercovici

CEL MAI MARE CAMPING DE PE LITORAL

În zona dintre Mamaia și Năvodari a fost dat în folosință cel mai mare camping de pe litoralul românesc. Acest adevărat orașel de corturi, cu străzi, alei, liziere de verdeață și flori, un restaurant cu 1300 de locuri, grupuri sanitare, punct medical, asigură găzduirea a 8000 de persoane. În apropierea lui a fost amenajat și un mare complex comercial, în vederea bunei aprovizionări a turiștilor.

Alte campinguri au fost organizate la intrarea în Mamaia, pe drumul național București și în nordul acestei stațiuni, în zona dintre Eforie și Techirghiol, la Eforie Sud, Costinești, precum și în tinerele stațiuni din nordul Mangaliei — Neptun, Jupiter, Venus și Saturn — toate dispuse în preajma plajei și a unor zone de vegetație abundentă. Ele sînt dotate cu grupuri sanitare, unități comerciale și de alimentație publică.

În prezent, campingurile de pe litoral oferă turiștilor veniți în vacanță pe țărmul românesc al Mării Negre circa 26000 de locuri — de peste două ori și jumătate mai multe decît în vara trecută.

AUTOTURISMUL 25 000

De la intrarea în funcțiune și pînă în prezent, la Uzina de autoturisme Pitești au ieșit de pe banda de montaj mii și mii de produse. Zilele trecute a fost produs autoturismul purtînd nr. 25000. Pînă la sfîrșitul acestui an, constructorii de mașini mai au în plan să realizeze 12000 „Dacia” 1100 și 4000 „Dacia” 1300.

În anul 1971 — anul integrării definitive a limuzinei în procesul de fabricație al uzinei — se vor realiza, în întregime din piese românești, 25000 autoturisme, față de 16000 în prezent.

„CRAI NOU” ÎN FRANȚA

Grupul folcloric „Crai nou”, reprezentantul Organizației pionierilor din România la cea de-a treia ediție a „Cavalcadei prieteniei”, inițiată de pionierii francezi, a prezentat 20 de spectacole în diferite localități, între care Toulouse, Ivry, Montreuil etc. care s-au bucurat de un frumos succes.

În cronicele consacrate evoluției pe scenele franceze a micilor interpreți, ziarul „L'Humanité” subliniază, printre altele, varietatea cîntecelor și dansurilor, măiestria artistică a interpretelor, precum și omogenitatea spectacolelor prezentate în cadrul turneului.

O MODERNĂ FABRICĂ DE CONFECȚII

Printre noile obiective industriale intrate în funcțiune în ultimul timp se numără și Fabrica de confecții din Vaslui. Unitatea realizează anual peste 1 milion de produse, într-o gamă variată de modele, pentru bărbați, femei, adolescenți și copii. În vederea sezonului de toamnă-iarnă s-au pregătit 65 de modele noi de costume bărbătești și mantale de relon pentru bărbați, femei și adolescenți. Varietatea modelelor, care includ o mare diversitate de confecții pentru diverse ocazii, execuția lor ireproșabilă conferă producției acestei unități o notă de prestigiu, fiind solicitată atît în țară cît și la export.

meridiane

Îmi amintesc de Bergen Belsen... Safed, orașul cabaliștilor

Îmi amintesc... Îmi amintesc pe părinții mei, casa mea, familia mea, prietenii mei, copilăria mea, tinerețea mea, anii mei de universitate, dar înainte de toate și mai limpede decât orice altceva îmi aduc aminte de anii 1939—1945.

Pentru noi, cei din Polonia, lucrurile au început efectiv în ultima zi a lunii august 1939, când ne-am dat seama că războiul era inevitabil și am încercat să fugim de germani refugându-ne dintr-un oraș într-altul, dintr-un sat într-altul. Din păcate, încercări zadarnice. Victoria naziștilor a fost imediată și completă; nu exista scăpare.

Așadar m-am învânat în orașul meu, unde am aflat că mulți evrei fuseseră omorâți, alții înțemizați, sinagoga incendiată, magazinele evreiești confiscate. Pe scurt, teroarea începu. Zile nefinite, când ascultam bocănitul înspăimântător al bocănitului naziștilor, au fost însoțite de nopți de veghe, din care ieșeam mai istovită, mai înspăimântată decât în ziua precedentă.

Peste puțin am fost îngrămădiți în ghetou. A început să se procedeze la selecționări și evacuări. Mii de evrei au dispărut, majoritatea pentru totdeauna. Au fost trimiși în lagăre de muncă, în lagăre de concentrare și, de obicei, spre camerele de gaze. La fel ca și alții, am fost victima diabolului plan de exterminare a evreilor din Europa. Drumul destinului meu m-a purtat mai întâi la Auschwitz, unde am rămas un an și două luni, și apoi la Bergen-Belsen.

Au fost zile de umilință, tortură, moarte de foame, boli, spaimă, disperare, îndoielnicie; zile în care oroarea, brutalitatea și sadismul bestial au atins apogeul, zile în care moartea ar fi fost o binecuvântare.

În toată această disperare totală însă, un eveniment ce semăna cu o minune a avut loc în viața mea. Într-o noapte aprig de geroasă din decembrie 1944, blocul nostru a fost trezit pe neașteptate din somn de strigătele SS-știlor și de țipete de copii. Ni s-a ordonat să ieșim afară, unde am dat cu ochii de un camion plin cu copii. Erau patruzeci și nouă, în vârstă de la opt luni până la cincisprezece ani. I-am luat înăuntru și am aflat că erau copii unor evrei olandezi care fuseseră trimiși de la Belsen în ziua aceea pentru a-i învăța pe germani arta de a șlefui diamantele.

E ușor de închipuit sentimentele care au pus stăpânire pe noi în ziua aceea. Ni se oferea prilejul să îngrijim de acești copii părăsiți și le-am dăruit toată dragostea și toată puterea care ne mai rămăsese.

Citeva săptămâni mai târziu au mai sosit și alți copii de la Buchenwald și Terezin, copii ai unor evrei polonezi și cehi. Oricât de slabe și de suferinde erau femeile și fetele noastre, ele i-au îngrijit pe copii ziua și noaptea, i-au hrănit, i-au spălat și s-au jucat cu ei. Cind evreii care lucrau la depozitele și farmaciile SS au aflat despre prezența copiilor în lagăr și-au riscat viața furând alimente și medicamente, pe care le trimiteau pe ascuns în partea noastră. Fără acești minunați oameni, bărbați și femei, copiii n-ar fi supraviețuit și grație eforturilor lor neobosite nici unul din copii nu a contractat febra tifoidă și celelalte boli epidemice care făceau ravagii în lagăr.

Cind în cele din urmă a venit eliberarea, am făcut tot ce ne-a stat în putință pentru a-i învăța pe copii să ridice și să se joace din nou. Unii dintre ei și-au regăsit ambii părinți, alții au găsit doar un părinte sau o rudă, dar mulți au rămas singuri. Organizațiile de Cruce Roșie olandeză și cehă au trimis acasă pe copiii care mai aveau o casă la care să se ducă. Restul au rămas cu noi, au frecventat școlile noastre și au fost îngrijiiți în continuare de noi. La 9 aprilie 1946, am fost fericiți și mîndri să însoțesc pe acești copii în țara sfîntă, unde au fost împărțiți în mai multe kibbutzim. I-am vizitat pe toți în noul lor mediu și am constatat cu câtă dragoste și afecțiune reală erau tratați.

Și-mi mai amintesc de o calmă și foarte fierbinte zi de duminică: ziua de 15 aprilie 1945. Timp de vreo șase săptămâni aproape că nu avusesem de mâncare și apă proaspătă. Epidemiile de febră tifoidă, tuberculoză, moarte de foame și alte nenumerate boli ucideau peste 1000 de oameni pe zi.

Deodată am auzit huriu de tancuri. Eram conștienți că erau tancuri germane care veniseră să arunce Belsen-ul în aer și pe noi totuși odată cu el. Dar pe la orele trei după amiază am auzit un glas puternic clamând în germană deasupra întregului lagăr: „Hello, hello, Ihr seid frei (sunteți liberi). Sintem soldați englezi și am venit să vă eliberăm.”

Am dat năvală afară din baraci și am zărit

o mașină militară engleză cu un difuzor pe acoperiș care trecea prin lagăr. Un ofițer, răposatul căpitan Derrick Sington, repeta fără încetare același mesaj. În câteva secunde mii de oameni alergau de colo colo plîngînd și tipînd. Ceea ce a văzut era o mulțime de schelete care plîngeau și gemeau. Lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji în fața acestei priveliști.

Englezii au găsit la Bergen Belsen 58 000 de internați, dintre care 90 la sută erau evrei. Imensa majoritate erau niște schelete vii, cei mai mulți prea bolnavi și prea slabi pentru a putea umbla. Pe deasupra, zăceau peste tot în jur peste 10 000 de cadavre neîngropate. Medicul șef al celei de a doua armate engleze a venit să viziteze lagărul. L-am însoțit în turul pe care-l făcea arătîndu-i barăcile și pe internați. Ceea ce a văzut era o mulțime de schelete care plîngeau și gemeau. Lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji în fața acestei priveliști.

Din clipa aceea, el și echipa sa s-au pus pe lucru și au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-i salva pe toți cei ce mai puteau fi salvați. Am avut cîstea să pot lucra cu ei. În barăcile militare din apropiere a fost organizat un spital pentru 17 000 de oameni. Echipa sanitară și-a asumat o sarcină supraomenească. Treizeci și doi dintre medicii noștri eliberați din lagăr și circa 60 de femei — printre care numai opt erau infirmiere calificate — au luat parte la operația de salvare. Mulți au fost salvați, dar mii de oameni au mai murit în săptămînile ce au urmat eliberării noastre.

Și-mi mai amintesc de o altă zi: 8 mai 1945 — sfîrșitul războiului în Europa. Sau poate că nu mi-o amintesc, fiindcă nu s-a înțimplat nimic în acea zi. Prietenii noștri ne-au vorbit despre ea, dar pentru noi a fost o zi ca toate celelalte.

Ani de-a rîndul, după această zi, am văzut filme pe marile sau micul ecran înfățișînd reacția lumii cînd s-a sfîrșit războiul. În pîtele publice din capitalele lumii, oamenii dansau, plîngeau, cîntau, se îmbrățișau. Erau în dumnea bucuriei pentru că cei dragi lor aveau să se întoarcă în curînd acasă.

Cînd vizionez asemenea filme sufăr și plîng. Noi, la Bergen Belsen n-am dansat în ziua aceea. Noi, la Bergen Belsen nu aveam pentru ce să ne bucurăm în acea zi. Nu s-a manifestat bucurie și nici extaz; eram singuri și părăsiți. Eliberarea venise mult prea tîrziu nu numai pentru cei morți și pentru acei care nu au mai putut fi salvați, dar și pentru noi. Venise prea tîrziu, deoarece în vreme ce eram eliberați de teama de moarte nu ni se mai putea smulge din inimi teama de viață.

Dr. HADASSAH ROSENSAFT

ILUSTRĂȚII LA PSALMI

La Paris s-a deschis o expoziție cuprinzînd 85 de picturi inspirate din Psalmii lui David. Autorul acestor pînze este pictorul Benn. Anterior expoziția a fost organizată la Lyon, unde s-a bucurat de mare succes.

Ruptă de rădăcinile ei spirituale, Cabala își urmează în occident istoria sa creștină. Totuși, cabaliștii evrei sefarzi refugiați în Levant după expulzarea lor din Spania, continuă în sinul iudaismului, în unicul sens autentic cabalistic, cercetările lor mistice.

Comunitatea evreiască din Palestina, care decăzuse încă din secolul al V-lea, se năruise sub loviturile cotropitorilor, mai întîi ale cruciaților, iar apoi ale tătarilor. Din cînd în cînd însă cite un neguțator bogat sau vreun rabin cucernic venea să viziteze mormintele patriarhilor sau ca să caute în țara sfîntă un refugiu, sau pentru a muri aici. Primul cabalist dintre acești *pelerini* a fost, bineînțeles, Nahmanide, care fusese nevoit să părăsească în grabă Barcelona în anul 1263. Dar cam în aceeași epocă se înregistrează o renaștere a comunității din Ierusalim — a fost întemeiată o școală — din îndemnul lui Obadia din Bertinoro.

În perioada expulzării, refugiuul firesc al cabaliștilor a fost Palestina. Pe atunci posesiune otomană, ea se bucura de rarul privilegiu al toleranței; nu se spunea oare că la *sfîrșitul zilelor* evreii vor fi adunați la Ierusalim? Să părăsești Spania pentru a te duce în țara sfîntă însemna să te exilezi, ci să restabilești situația anterioară exilului și să grăbești astfel venirea iminentă a Unsului Domnului.

Oamenii politici evrei din anturajul sultanilor, ducele de Naxos (Josef Nasi), apoi ducele de Mytilene (Salomon Ibn Ais) au făcut uz de întreaga lor influență pentru a restaura comunitatea palestiniană, obținînd concesiuni de drepturi senioriale, organizînd imigrarea. La Ierusalim, la Hebron, la Tiberiada, în sfîrșit la Safed, a avut loc un asemenea aflux de învățați și de înțelepți, încît în mai puțin de un secol, și numai la Safed, s-au clădit peste douăzeci de sinagogi și cam tot atîtea ieșivot.

Se încearcă atunci să se reintroducă obiceiurile care sînt legate de țara sfîntă, se caută să se organizeze un *sanhedrin*, se restabilește *semita*, punerea minilor pe cap, prin care este consacrat șeful comunității, care *pășește întotdeauna în fruntea ei și-i dirijează toate mișcările*, pentru ca obștea Celui Veșnic să nu fie ca o *turmă fără păstor*. (Numeri, XXVII, 1 b). Rabi Iacov Berab, fostul rabin al Fezului, acordă *semita* rabinului Iosef Caro, iar acesta o conferă rabinului Moșe Alșef, care la rîndul lui o transmite rabinului Haim Vital.

Cabaliștii își asumă de acum înainte rolul de călăuze spirituale ale poporului. Dar ei nu cer poporului o ascultare tăcută ca aceea a unor orbi, dimpotrivă, vor să facă din fiecare fiu al poporului un cabalist în sensul deplin al cuvîntului. Această grijă de a face prozeliți, care ia naștere doar în secolul al XVI-lea în Cabala palestiniană, va duce fără doar și poate la o simplificare a gîndirii și la degradarea ei. Acest proces se va manifesta mai ales printr-o modificare a echilibrului valorilor. Din punctul de vedere al doctrinei, exagerarea mitului exilului și al izbăvirii va rezulta în frenesia mesianică ce va face posibilă răspîndirea ereziilor falsului mesia, apostatul Sabetai Zvi, și ale pretinsului său *ghigul*, de asemenea apostatul Iacob Franck. Din aceste două aventuri (pe la mijlocul secolului al XVIII-lea), Cabala va ieși diminuată, desconsiderată și dezonorată. Începînd de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, odată cu Ithak Luria, practicile ascetice, posturile, macerările și mortificările tind să treacă pe primul plan lăsînd în umbră studiul; practica va înlocui cunoașterea: acesta va fi primul semn al degenerescenței.

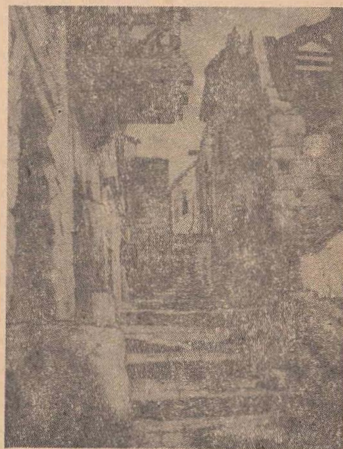
Echilibrul Cabalei zoharice, ceea ce făcea din ea unul dintre monumentele mistice cele mai prestigioase ale tuturor timpurilor, să-lăslua în imbinare, în veșnică interferență a elementelor intelectuale și ale celor religioase. Intrucît nu se elabora într-un sistem rigid și nu aluneca spre nici un fel de dulcегărie sentimentală, Cabala epocii de aur oferea evreului o înțelegere a vieții în care studiul și experiența mistică se completau și se armonizau, fără ca vreodată una să o ia înaintea alteia. În epoca de aur omul Cabalei nu este nici filozof, nici *sînt*, ci un om total. Năzuința lui spre unitate (*ihud*) încă nu este un cuvînt searbăd. Ruptura se va produce la Safed, cînd filozoful și *sîntul* se despart; amîndoi mai caută încă *ihudul*, fiecare însă după propria lui metodă, fiecare pe calea lui aparte — care nu poate să ducă decît la separare.

Filozoful este rabi Moșe ben Iacob Cordovero (1522—1570): *sîntul*, contemporanul lui, rabi Ithak Luria (1534—1572). Filozoful este, bineînțeles, sefard, iar *sîntul* așkenazit (născut la Ierusalim, însă din părinți germani). Cel dintîi este fără putință de tăgadă cel mai mare teoretician al misticii iudaice; cel de al doi-

lea, unul dintre cei mai mari *inspirați*. Pentru a fi cu adevărat un om al Cabalei, fiecare ar fi trebuit să posedă, în afară de propriile sale virtuți și pe acelea ale celuilalt. De altfel, această opoziție are o seamă de nuanțe și ea este mult mai justă pentru posteritatea intelectuală a celor doi rabini decît pentru meselele lor personale. Ei alcătuiesc însă cele două figuri antitetice ale Cabalei din Safed.

Dacă în locul Ierusalimului cel sfînt cabaliștii au preferat orașul Safed din Galileea de nord, se pare că au făcut-o numai din motive practice: dările erau mult mai mici decît la Ierusalim și, mai ales, populația neevreiască nu exercita nici un fel de violență împotriva evreilor.

Sat situat la cea mai înaltă altitudine în Palestina, așezat pe un vulcan stins la 850 metri deasupra nivelului mării, Safedul nu a cunoscut nici un fel de faimă înainte de năvălirea cruciaților. După ce a fost fortificat de către Foulques d'Anjou, el a rămas o fortăreață a templierilor pînă la sfîrșitul secolului al XII-lea. Prima menționare a unei comunități evreiești la Safed este semnalată abia după cinci secole: călătorul Samuel ben Samson îi atribuie atunci o populație de cincizeci de suflete. În 1481, după cum afirmă Joseph Mantabia, Safed și satele învecinate numărau trei sute de familii evreiești. Prima ieșiva a fost înființată cîțiva ani mai tîrziu de către un exilat din Sicilia, Joseph Saragossi. Ea ajunge să fie cînd un refugiu al cabaliștilor și primul loc sfînt al poporului: Aici, scrie Samuel Usques (sec. XVII-lea), fiecare evreu poate să-și

Stradă din Safed (pictură).

reinnoiască viața lăuntrică, să-și schimbe starea, să lepede obiceiuri și învățături greșite, să-și recapture vechiul adevăr, să renunțe la practici pe care era nevoit să le respecte din cauza prigoanei la care era supus pe cînd se afla în exil. La Safed, orice evreu primește harul Domnului, deoarece aici El îi acordă libertatea de a se căia.

În 1536 Safed numără o mie de familii evreiești. Portughezii și spaniolii predomină și-și impun obiceiurile. Spaniola iudaizată (*ladino*) devine limba vulgară folosită în școli. Germanii, italienii și grecii sînt în număr suficient de mare pentru a alcătui comunități separate care nu încetează să se pizmuiască între ele. În sfîrșit, vecii locuitori din Safed, evreii *mauri*, trăiesc alături de noii veniți exercitîndu-și meseriile de neguțători ambulanți și de agricultori, în vreme ce bogătașii spanioli se îndelenețesc cu comerțul și industria textilă. De la Constantinopol și Damasc corăbii încărcate cu lînură se îndreaptă spre Palestina, lînură ce vor fi prelucrate la Safed înainte de a fi reexportate. În 1653 doi evrei germani înființează o tipografie. Capitală economică și capitală a spiritului — în secolul al XVI-lea se găseseră acolo trei sute de rabini — Safed, primul oraș în țara sfîntă, asigură hegemonia spirituală a Cabalei.

Rabi Iosif Caro (1488—1575), prieten al pseudomesiei Salomon Molcho, pe care-l înțilnise la Salonic sau la Adrianopol, el domină prima generație a înțelepților din Safed. Cunoscut în toată lumea pentru opera sa de talmudist — comentariul său la „Mișne Tora” a lui Maimonide, și mai ales codificarea făcută de el Talmudului, intitulată *Masa servită*, *Sulhan aruh* (1555) — rabi Iosif Caro este adesea

(Continuare în pag. a IV-a)

ŞEF RABIN Dr. IMRE BENESCHOFZSKY

La Budapesta a încetat din viață dr. Imre Beneschofzsky, șef-rabinul comunității neologice din Ungaria.

Defunctul a fost mulți ani profesor la Se-

minarul teologic evreiesc din Budapesta, unde a predat filosofia religiei. A activat și ca literat, una din scrierile sale fiind consacrată influenței lui Platon asupra gândirii lui Maimonide.

După ce a funcționat mulți ani ca rabin al comunității din Buda, a fost ales ca locțiitor de șef-rabin al Comunității din Ungaria.

Dr. Beneschofzsky a fost în mai multe rânduri oaspetele obștei noastre, unde a avut numeroși prieteni.

La înmormintare au participat numeroși credincioși, discursul funebru fiind rostit de rabinul dr. Laszlo Salgo. În numele Federației Comunităților evreiești din Ungaria a vorbit dr. Géza Seifert, președintele federației.

Federația Comunităților evreiești din România exprimă condoleanțe și compasiune familiei îndurerate, precum și obștei din Ungaria.

MUZICA ÎN EPOCA BIBLICĂ

(Urmare din pag. a I-a)

se confecționează două *hafoțrot* (trîmbițe: cuvînt menționat întotdeauna la plural în Biblie). Cu ajutorul lor el dă ordinul de plecare și-i convoacă pe iudei sau pe șefii lor. *Hafoțrot* sînt menționate de 29 de ori în Biblie, în vreme ce *șofarul* este menționat de 72 de ori. Lucru ciudat, împreună sînt menționate doar de patru ori. Ca și *șofarul*, ele sînt folosite mai ales în serviciul liturgic, pentru a simboliza o chemare sau avertisment. Ne putem închipui cu ușurință înălțarea lor, deoarece au fost regăsite unele în Egipt în mormintul lui Tutankamon. În cartea *Cronicilor* I, XV, 24—28, aflăm că *șofarul* este înlocuit cu șapte trîmbițe de argint ceea ce este semnificativ pentru evoluția semnalată în legătură cu *șofarul*. Trîmbițele au de asemenea trei teme: *Tekia* (ton lung cu apogee), *Terua* (sunet agitat și înșiritor), *Shevarim* (în care alternează fundamentalul și armonia sa). În epoca lui Solomon se foloseau adesea coruri imense de trîmbițe în timpul marilor ceremonii, la sporirea strălucirii cărora slujeau. În timpul slujbei sacre, ele slujeau, împreună cu *șofarul*, drept instrumente de proclamare și, în acest sens, sînt separate cu strictețe de celelalte instrumente ale orchestrei. Chemările lor determină ordinea sacrificiilor.

După o perioadă de tăcere asupra evoluției muzicale după cucerirea orașului Iericho, cartea *Judecătorilor* (V. 1) ne relatează cîntarea Dearei și a lui Barak, fiul lui Avinoam, din care, din păcate, nu ni s-au păstrat decît cuvintele atît de poetice, apoi (XI, 34) ea ne-o înfățișează pe fiica lui Iefta, ieșind cu *tuim* și *meholot* (aidoma lui Miriam și a femeilor) în întîmpinarea tatălui ei care venea din Mițpa. Se pare, așadar, că în vremea aceea, dansul era la mare cinste.

Facem din nou un mic salt în timp și constatăm că la sfîrșitul secolului al XI și chiar cu puțin înainte de domnia regelui David, muzica cunoaște o înflorire uitată și face parte din toate ceremoniile publice. Samuel, ultimul dintre judecători, întemeiează o școală de profeți și de muzicanți. Din prima carte a lui Samuel (X, 5) reiese că acești profeți puneau să se cînte în fața lor din tof, din *nevel* (instrument cu coarde despre care am amintit mai înainte) din *halil* (despre care, de asemenea, am vorbit), și din *kinor* (ansamblul este așadar destul de respectabil), pentru a invoca inspirația divină înainte de a lua cuvîntul și a-și pregăti astfel spiritualitatea improvizată.

Atingînd această perioadă mai aflăm (Sam. I, —XIII, 3) că Saul pune să se sune din *șofar* prin toată țara pentru a vesti izbînda fiului său Ionatan împotriva filistenilor, la Gheva.

DE LA SUIREA LUI DAVID PE TRON (1010 î.e.n.) PÎNĂ LA DISTRUGEREA PRIMULUI TEMPLU (586 î.e.n.)

Cu David, care a fost mai întîi muzicantul predecesorului său, regele Saul, și care este consacrat ca cel mai prestigios dintre muzicieri precum și ca întemeietorul al muzicii de cult, abordăm o perioadă care avea să se dovedească înfloritoare pentru muzică. De acum încolo, afirmă compozitorul și muzicologul francez Israel Adler, „existența muzicienilor profesioniști nu mai este îndoielnică” și îl citează pe David ca pe un exemplu tipic. În prefața la „Cîntece religioase ale evreilor”, unul dintre maeștrii liturgiei sinagogale, Samuel Naumburg (1817—1880), scrie despre el: „Poet, muzician, inventator a mai multe instrumente muzicale, el a acordat, firește, toată grija serviciului muzical precum și organizării cîntecului pe care și propunea să-l introducă în sanctuarul proiectat.” Faptul că David a fost inventatorul mai multor instrumente, ne este, de altfel, atestat de Amos (VI, 5). Numeroase alte pasaje ne descriu forța artei sale de instrumentist și compozitor: cîntînd, reușește

să vindece melancolia regelui Saul (Sam. I, —XIII, 3); persecutat mai tîrziu de același rege, el dezarmează prin farmecul cîntecelor sale pe oamenii veniți să-l prindă. În remarcabila sa lucrare „Die Musik der Juden” (Zürich, 1951), Aron Marko Rothmüller relevă un pasaj din cartea a doua lui Samuel (XIX, 36), care dovedește importanța acordată în permanență muzicii și îndeosebi cîntecului la curtea regelui David. Îl vedem pe Barzilai Galaaditul renunțînd să-l mai umeze pe David la Ierusalim și invocînd mai ales faptul că a-vînd în vedere vîrsta sa înaintată (80 de ani) nu mai este în stare să aprecieze pe cîntăreți și pe cîntăreți.

Admirabili *Psalmi*, care ocupă un loc de frunte nu numai în liturgia mozaică, dar și în cea creștină, nu sînt, cu siguranță, unul din cele mai mici titluri de glorie ale lui David, căruia a devenit o tradiție să i se atribuie paternitatea lor. Forma lor muzicală se caracterizează prin paralelism, adică prin „repetare cu variantă a unei idei reprezentată concret.” (Gheron-Kiwi).

Alcătuiind cadrul adecvat al arhitecturii versului dublu, semifrazele sînt rînduite în jurul unui ax central. Vedem așadar că trebuie să ne îndreptăm privirile spre muzica iudaică din epoca biblică pentru a găsi primele manifestări ale stilului antifonal, fie că este vorba despre antifonia între două coruri sau despre cea între cor și un hazan. Rabi Akiba (martirizat în anul 132), care a avut prilejul să le cunoască, ne comunică în Talmudul babilonean (Sota 30 b.) că în templu au existat trei tipuri de cîntece psalmice: în primul tip, care umezează forma clasică a responsei, dirijorul corului și comunitatea alternează la fiecare vers; în cel de al doilea tip, dirijorul corului recita psalmul, urmat de comunitate care, sub forma unui refren fix, repeta primul semivers după fiecare al doilea semi-vers (deci în formă A-B-A); în sfîrșit, în al treilea tip, comunitatea se mulțumea să repete fiecare semi-vers după dirijorul corului, urmînd astfel maniera după care s-a predat întotdeauna în școli în decursul întregii antichități. Biblia ne oferă nenumărate exemple ale acestor forme de execuție muzicală, printre care antifonia corurilor alternate de bărbați și de femei în cîntarea lui Miriam, scena de la muntele Gherizim (Deuteronom, XXVII, 12—26), cînd poporul răspunde amen leviților, cit și impresiunea consacrară a zidurilor (Nehemia, XII, 27).

Totuși, sinagoga își va îndrepta ulterior eforturile mai curînd spre psalmodia solist, deoarece aceasta lasă loc unei dezvoltări melodice a liniei.

Psalmii sînt scriși într-o proză poetică în care numărul picioraelor și al silabelor nu este rigid. Curt Sachs, care este o autoritate în materie de istorie a muzicii, scrie că ritmul psalmic este caracteristic atitudinii psihologice care fuge din fața oricărei constrîngerii formale, fiind fundamental dinamic și emoțional. Accentul său tonic este motorul unui lanț de pulsații care nici nu mai au nevoie de cantilație pentru a deveni muzică.

I. P. „13 Decembrie 1918” recrutează elevi din toată țara, băieți pînă la vîrsta de 18 ani impliniți în cursul anului 1917, absolvenți ai școlii generale de 8 ani, cunosători ai limbii idîș.

Concursul de admitere la Școala Profesională „Dimitrie Marinescu” va avea loc între 1—14 septembrie 1917 pentru meseria TIPOGRAF CULEGĂTOR MANUAL (2 ani).

Candidații se pot prezenta la înscriere la sediul întreprinderii din str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, sector 1, București, telefon 11.41.00 interior 98.

Casele de odihnă ale Federației Comunităților Evreiești (M)

În această vară, ca și în cele precedente, casele de odihnă rituale ale F.C.E. (M) au funcționat în perioada 1 iulie—24 august, atît la munte (Borsec și Cristian — Brașov), cit și la mare (Eforie Nord). În trei serii a cîte 18 zile, evrei religioși, funcționari ai comunităților, cursanți de Talmud-Tora, clerici etc. au petrecut vacanța într-un cadru plăcut, într-o atmosferă de cultură iudaică, avînd asigurată o alimentație rituală, de bună calitate, sub strictă supraveghere religioasă. La toate trei casele de odihnă s-au oficiat zilnic servicii divine în sinagogile care au funcționat înăuntrul acestora. S-au făcut și excursii comune în regiunile pitorești învecinate.

Federațiile de Comunități evreiești din Iugoslavia și din Ungaria și Comunitatea evreiască din Kosice (Cehoslovacia) au trimis, la aceste case de odihnă, mai mulți oaspeți, care au fost primiți cu multă căldură. Federația Comunităților evreiești (M) din România a fost bucuroasă de a avea posibilitatea a le acorda ospitalitate.

La Cristian — Brașov, dr. Ernest Neuman, prim-rabinul comunității din Timișoara și la Borsec d. Naftale Halpert, rabinul comunității

din Satu Mare, au supravegheat întreaga desfășurare a activității caselor de odihnă. Emnența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a luat de asemenea parte la această activitate. D-ș-a a rostit cîteva prelegeri, între care cîteam unele subiecte: „A fi evreu”, „Tisa Beav”, „Idei de dreptate socială în Tora” etc. D. av. Daniel Segal, președintele Comunității evreilor (M) din București, a ținut conferințe cu subiecte din istoria biblică și post-biblică; d. Victor Rusu a vorbit despre „Ideea mesianică în iudaism” și despre „Falsă Mesia în istoria iudaismului”; d. Otto Rapoport a conferențiat despre „Poetul Haim Nahman Balik” și despre „Principii de etică iudaică”. Studiul limbii sînte a constituit de asemenea o preocupare a oaspeților.

Maeștrul emerit Haim Schwartzmann a imprimat o atmosferă de vacanță activă și prin minunatele accente ale cîntecelor tradiționale și populare evreiești. Mesele de Șabat au fost înconunate cu zemirot (cîntece religioase) și cu cuvinte înțelepte din Tora.

Felicităm călduros conducerea Federației Comunităților Evreiești (M) pentru admirabila reușită a acestor case de odihnă.

PROVERBE EVREIEȘTI

Numai trupul poate fi spălat, nu și sufletul.

Ochiul e mic, dar vede lumea toată.

Ochii mărturisesc ceea ce inima vrea să țină ascuns.

În felul în care cineva e privit, așa și arată.

Acel ce nu poate să reziste la greu n-are cum să se aștepte la vremuri mai bune.

De unul singur nici în rai nu e bine.

O jumătate de adevăr e o minciună întreagă.

Cînd spui adevărul nu mai trebuie să juri.

Tuturor le place adevărul, dar puțini îl și spun.

Salutări din Helem

BOLOVANUL

Helem are nevoie de o baie, și sfatul înțeleptilor a hotărît: temelia să fie neapărat din piatră, ca nu cumva apa să iasă afară. Căci mare e înțelepciunea celor din Helem!

De unde să ia piatră? Dar Cel de Sus are grija de toți — de animale ca și de cei din Helem: țîrgul Helem e așezat la poalele unui deal, iar în virful dealului se găsesc o mulțime de pietre.

Din nou s-a adunat sfatul înțeleptilor și a hotărît să fie trimiși patru bărbați, cei mai vișoși și mai isteți, care să se cațere în virful dealului și să aducă de acolo bolovanul cel mai mare.

Cei patru isteți s-au cățărat în virf, au ales cel mai mare pietroi, și-au sulcat mînele, au ridicat bolovanul în brațe și încet, au început să-l tragă la vale. Cei patru bărbați isteți abia își trag sufletul, doar nu e lucru ușor să aduci în brațe, din virful dealului, pînă jos un ditamai pietroi!

Cu chiu cu vai cei patru cu pietroiul în brațe au ajuns aproape de poalele dealului. Tocmai atunci a trecut pe acolo un gospodar din alt orașel. Întîi s-a freat la ochi nevenindu-i să creadă, apoi s-a holbat la cei patru isteți și le-a spus:

— Ce faceți, oameni buni?

— Cum ce facem? Ducem o piatră din virful dealului.

— Proștiri! Un pietroi din virful dealului se rostogolește singur pînă jos, trebuie doar să-l împingeți o dată!

— Așa? S-au mirat cei patru — o piatră cade singură?

S-au privit cu înțeles unul pe celălalt și ca la un semnal au început să împingă bolovanul din nou spre virful dealului ca de acolo să-l rostogolească apoi la vale...

CIMITIRUL

Helem are acum o baie. Helem are ulei și ulcioare, ce-i mai lipsește oare? Ii lipsește un cimitir.

Se pune întrebarea: cit de mare să fie cimitirul, cit de lat și cit de lung? Consultat sfatul înțeleptilor a hotărît:

Toți bărbații, femeile și copiii să iasă pe cîmp și să se întindă unul lîngă celălalt, în lung și-n lat și atunci se va putea vedea cit de mare trebuie să fie cimitirul...

De atunci a rămas o vorbă în Helem: n-au voie să moară mai mulți decît pot încăpea în cimitir...

SAFED, ORAȘUL CABALIȘTILOR

(Urmare din pag. a III-a)

ignorat ca mistic și cabalist, Șulhan aruh, tipărit de îndată ce a fost publicat în manuscris, s-a răspîndit în toate căminele evreiești din diaspora, din răsărit pînă în apus, mergînd pînă acolo încît în numeroase cazuri a ajuns să fie preferat studiului Talmudului. Opera mistică a lui Caro în schimb a rămas secretă în primele trei decenii ce au urmat morții sale și nu s-a bucurat de o largă răspîndire. Maghid meșarim (Povestitorul dreptății) — astfel se intitulează culegerea de experiențe mistice a lui Caro. În cursul unor nopți inspirate, era vizitat de Mișna (parte a Talmudului), sub forma unui inger, care-i spunea: „Sînt Mișna care vorbește prin gura ta; eu sînt sufletul Mișnei. Mișna, tu și eu formăm un singur suflet.” Un cabalist, prieten al lui Caro, Salomon Alkabetz, relatează într-o scrisoare un ețaz de al lui Caro la care i-a fost dat să asiste. Toate membrele rabinului păreau că se odihnesc, el nu era decît instrumentul Ingerului-Mișna; cei de față puteau să audă glasul Ingerului, care era chiar vocea lui Caro, dar lipsea și desăvîrșire de timbru; Caro însuși nu-și recunoștea glasul.

Ingerul-Mișna reglementează viața lui Caro. Ii impune posturi frecvente; îi face să se scoale devreme; a doua zi după nunta fiicei

sale îl dojenește că a rămas să lenevească în pat cu o oră după răsăritul soarelui; îl amenință că-l părăsește dacă nu se consacră exclusiv Torei. Ii recomandă umilință și răbdare; îi poruncește să citească cărți pioase (Datorile inimii a lui Bahya ibn Pakuda) și împune studiul Cabalei: „Astfel voi deschide inima ta tainelor misterioase care n-au mai fost revelate oamenilor de ani de zile”. El îi arată calea Cavaniei (direcția intenției): „Nu cum-pără prea mult vin și prea multă carne pentru Șabat, gîndește-te doar la legea Domnului, în intenția Lui”; și mai departe: „Cînd citești „Șema”, fă astfel încît gîndurile tale să fie în așa măsură unite în intenție încît să devină tronul Șehinei”.

Toni, soție, Beno, Rozica și Serafina, copii, precum și întreaga familie, anunță cu durere încrețirea din viață, după o lungă și grea suferință, a iubitului lor soț și părinte

STRUL GRONBERG — Iași

Înmormintarea a avut loc la 13 Av 5730 (17 august 1970) la cimitirul Giurgului.

Scriitorul ELIE WIESEL

Numeroase schițe și nuvele prezentate în paginile publicației noastre, cit și interviu publicat anul trecut, l-au făcut pe Elie Wiesel de ajuns de cunoscut cititorilor noștri, ca să nu mai fie nevoie a mai adăuga acum ceva în plus.

Scriitor angajat în slujba adevărului, Elie Wiesel ne-a înfățișat, de-a lungul celor mai multe din lucrările sale: „Noaptea”, „Zorile”, „Ziua”, „Orașul norocului”, „Porțile pădurii”, „Cîntecul morților” — holocaustul și urmările lui nefaste.

Recent, scriitorul a publicat o nouă carte, „Între doi sori” (Editura Le Seuil, Paris, 1970), în care face inventarul generației sale. Folosind acest prilej, l-am rugat pe scriitor să ne răspundă la următoarele întrebări:

— Toată opera dv. este dominată de tema evrească. Se datorește acest lucru originii dv. și dureroasei experiențe a lagărelor?

— Nu numai lor. Tema evrească m-a ajutat să abordez, să aprofundez pe aceea a omului. Firește, dacă n-ar fi fost războiul, aș fi căutat să mă realizez altfel. De pildă, n-aș fi devenit scriitor. Sau aș fi scris orice, afară de romane. În mica țesută, unde aș fi rămas aplecat la nesfârșit pe aceeași pagină a celeiași cărți, nu m-aș fi gândit niciodată că te poți realiza în afara stricteții respectării a celor 623 porunci ale Torii.

Azi știu că aceasta nu mai ajunge. Războiul a dat totul peste cap, a schimbat totul. Iar eu consider că am a datoria de a povesti această schimbare.

Căci oricine a trecut printr-o încercare grea, a participat la un eveniment care și-a exercitat influența asupra destinului omului, este dator să transmită ce a văzut, a simțit sau l-a înspăimîntat. Această datorie l-a obsedat dintotdeauna pe evreu. Ca și ieri, el știe că dacă a trăit o experiență, a făcut o viziune și păstrează tăcere asupra lor, înseamnă să facă un dar morții. Încercînd să mențin trează amintirea holocaustului, eu denunț în același timp masacrul biofizic și amenințarea nucleară. Evreul poate să devină uit plecdind doar de la experiența lui specială.

— Așadar, Auschwitz-ul (și cînd spun Auschwitz simbolizez prin acest cuvînt întreaga tragedie a poporului evreu în timpul nazismului) nu poate fi uitat?

— Nu trebuie să fie uitat. Amintiți-vă ce spunea Sartre: în dragoste, unu și cu unu fac unu. Pentru evreii contemporani, unu și cu unu fac șase milioane. La Auschwitz s-au produs primele mutații ale omului. Fără Auschwitz, cred eu, n-ar fi existat Hiroșima. Nici genocidul din Africa. Încercările de dezumanizare a omului, experiențele urmîrind să-l reducă la starea de obiect, de mineral, de matricolă la Auschwitz au fost întreprinse, catalogate și perfecționate. La Auschwitz viitorul a fost mutilat și nesocotit. Desperarea care se desprinde de aici nu se va atenua atît de curînd.

— Acum, după un sfert de veac de la holocaust, vă întreb: cum se poate comemora un asemenea eveniment? Ce trebuie să spunem, ce trebuie să facem?

— Dacă există cineva care ar putea cunoaște răspunsul, în nici un caz nu eu sînt acela. Eu îl mai caut încă. Nu știu și n-am să știu niciodată. Știu doar că sîntem nevoiți să creăm noi rugăciuni, atît pentru trup, cît și pentru suflet. Făceți să tacă oricine v-a spus că sufletul se înalță deasupra trupului, căci nu știe ce spune. El n-a văzut evreii din orașul meu, evreii din toate orașele la fel ca al meu, el n-a văzut trupurile lor înălțîndu-se și împinzînd cerul cu limbile lor de foc și cenușă.

— În cursul acestor douăzeci și cinci de ani au apărut nenumărate documente și lucrări literare, toate urmîrind același lucru: să smulgă din bezna uitării viața și moartea atîtor comunități înloritoare, transformate în praf și pulbere. Aceasta a făcut pe mulți să creadă că s-a spus de pe acum totul despre acest cumplît holocaust.

— Această idee este complet greșită: dimpotrivă, totuși rămîne încă de descoperit. Cîte documente n-or mai fi și acum ascunse în fundul cine știe cîror gropi sau bidoane de metal? Într-o zi vor fi descoperite și atunci vom fi în situația de a ști mai mult decît știm azi despre ghetouri, despre lagăre de concentrare, despre exterminare.

În mijlocul celei mai cumplite suferințe și al celei mai groaznice morți, tineri partizani și bătrîni încovoiați de ani au luat note, au consemnat evenimente, întîmplări, minai de dorință ca suferințele prin care au trecut să nu fie pierdute pentru istorie. Poeme, litanii, piese de teatru: spre a le scrie, spre a-și procura creioane și hîrtie, acești deținuți-croniciari se lipeau de hrană și de somn. Se expuneau, își riscuau viața. Înfruntau vina de bou, frîngîna udă, bita. Muribundul, cu o clipă înainte de a pieri, la Auschwitz, la Bialistok, la Buna, își descria agonia. La Buchenwald am asistat la serate literare și am ascultat poezi anonimi recitînd versuri pe care, pe atunci nici nu le înțelegeam, căci eram prea mic. Ele nu erau scrise pentru mine, pentru noi, deținuți, ci pentru cei din afara lagărelor și pentru cei care nu se născuseră încă. Printre deținuții lagărelor s-a manifestat o adevărată pasiune de a depune mărturie pentru viitor, împotriva morții și a uitării.

— Mulți oameni, chiar și istorici și-au arătat mirarea că supraviețuitorii ghetourilor și ai lagărelor de concentrare, partizani și luptători din mișcările de rezistență care, în mod logic, ar fi avut dreptul să-și manifeste ura lor disprețuitoare, n-au comis nici un act de răzbunare. Nici chiar față de nazisti, ei n-au devenit nici răzbușnici, nici judecători. Această atitudine le pare unora inexplicabilă...

— Pentru că ei nu știu că ura, fie ea chiar față de dușman, n-a avut niciodată drept de cetățenie în tradiția poporului nostru. Încă Solomon-înțeleptul n-a prevenit să nu ne bucurăm de înfrîngerea asediatorilor noștri. Saul refuză să-l execute pe Agog, regele amalechitilor, simbolul dușmanului ereditar al poporului iudeu. Fapt caracteristic: în puține locuri în care cuvîntul „ură” apare în Biblie, este totdeauna vorba de o ură de familie, de trib sau între vecini. Tora ne poruncește să ne aducem aminte de Amalek, dar nu să-l urim. Cei două mii de ani de persecuție, în loc să-l facă pe evreu să urască, l-au imunizat împotriva urii.

— Totuși, pentru generația holocaustului, ar fi trebuit să existe poate un timp pentru iubire și un timp pentru ură. Ambele sentimente sînt omenești. Cine nu știe să urască, — se spune — nu știe nici să iubească.

— Poate că dacă am fi învățat să urim în timpul marilor și grelelor încercări, destinul nostru ar fi căpătat altă față. Dar nu am fost în stare. Niciodată ura nu va fi pentru evrei un cult sau un precept.

— Credeți că acum, după douăzeci și cinci de ani, lecția holocaustului a servit lumii?

Viața continuă. Vacanțe, mașini, mișcări de protest: moda își impune legile ei. Vedetele și idoli publicitari au înlocuit miturile de ieri. Oamenii de știință succed esteților. Industriași își fac mai departe afacerile, profitorii se ocupă de reputația lor, iar artiștii de arta lor.

— Atunci de ce mai scrieți?

— Pentru că trebuie! Trebuie să povestesc pentru copiii noștri. Ca să știe de unde vin. Și ce moștenire le-am lăsat. Trebuie să readucem în fața lor trecutul, purtat de nori.

Interviu de Paul B. Marian

Un precursor al lui Sven Heddin BENJAMIN ISRAEL

Geograful apreciat de Humboldt și de către regele Suediei a fost un evreu din Fălticeni

Acum un secol, un tînar evreu din nordul Moldovei, cu numele Benjamin Iosif Israel, s-a pasionat de știința geografiei și a ajuns, printr-o muncă eroică, un cărturar apreciat de cei mai mari savanți ai vremii lui.

Cărțile acestui geograf evreu român fiind tipărite în limbile germană și franceză, coreligionarul nostru, numit în tîrgul său natal și în proza actelor doar: „Buium zis Beniumen sin Iosel Isrul's Christigiu”, a rămas cunoscut în știință sub numele Benjamin Israel, nume ce l-am găsit menționat și în „La Grande Encyclopédie”.

Benjamin Israel s-a născut la Fălticeni în anul 1821. Ziua și luna nașterii sale sînt necunoscute. A murit în ajunul îmbarcării pe un vapor englez care trebuia să-l transporte spre Abisinia, la 3 mai 1864, în vîrstă de abia 43 de ani.

Pină la 21 de ani, viitorul savant era un biet comerciant, specializat în neșutul de cereale și cherestea. Cum învășase singur cîteva limbi europene și asiatice, el s-a hotărît să plece la Viena, cu puținii bani economisiți, pentru a cere sprijinul curcilor științifice cu care era în corespondență.

La 22 de ani, în 1843, Benjamin Israel descinde cu cîțiva galbeni în capitala fostei împărății austro-ungare, dar i-a impresionat pe specialiști prin erudiția sa. Timp de doi ani a străbătut Austria și statele germane, mai mult pe jos spre a economisi banii de tren și a-și cumpăra cărți de știință, atît de scumpe.

La 1845, evreul din județul Suceava era noroos să ajungă la Berlin și să fie primit de marele savant naturalist Alexander von Humboldt, căruia îi expune proiectul său de a căuta în Asia urmele celor 10 triburi evreiești dispărute acum 2600 de ani. Humboldt îl recomandă unui botanist, prof. dr. Berthold Seemann.

Benjamin a rămas, sărmanul, tablou. „Ce legătură, își zise el, poate fi între cele zece triburi evreiești și... botanica?”

Humboldt, deși distrat uneori ca toți savanții, știa însă de ce-l recomandase botanistului. Acesta era bun prieten cu cel mai mare geograf al Germaniei, Karl Ritter, și într-adevăr, profesorul Seemann l-a trimis pe evreul român la acest geograf împreună cu scrisoarea lui Humboldt.

Proiectul străinului venit de departe, de la arcul Carpaților, a fost examinat de Humboldt, Ritter și Seemann. Cum Benjamin Israel avea serioase cunoștințe geografice și vorbea curent limbile arabă, persană, ebraică, hindusă ș.a., cei trei învățați au obținut fondurile necesare pentru a încredința tînarului evreu din Moldova o misiune științifică atît de grea.

Timp de 19 ani, pină în 1864, cînd moartea l-a răpit în plină activitate, Benjamin Israel a făcut o serie de explorări geografice, incununate de succese științifice remarcabile.

Călătoria a început-o din delta Nilului, de unde a pornit, pe vechile drumuri biblice, spre valea Iordanului și ruinele Babilonului.

Geograf și antropologul francez Jean Monnier, profesor la „École des langues orientales” din Paris, fiind unul din cei care l-au cunoscut personal pe Benjamin Israel, a elogiat în publicațiile științifice franceze activitatea acestui explorator al Orientului. Conaționalul nostru a fost un demn precursor al lui Sven Heddin.

Cu prilejul unei călătorii de studii făcută de autorul acestor rînduri în Anatolia, Siria și Palestina în 1923, am căutat să mă documentez și asupra cercetărilor făcute, cu decenii în urmă, de Benjamin Israel, reușind să culeg cîteva amănunte la Tiberiada. Benjamin Israel a fost cel dintîi geograf care și-a dat seama de importanța izvoarelor fierbinți de la Tiberiada.

Din valea Iordanului, călătorul moldovan, cum îl denumește „La Grande Encyclopédie” (voyageur moldave, d'origine juive, célèbre par ses longues pègrinations dans tout l'Orient) a intrat în Siria, a străbătut apoi Mesopotamia, Persia, Afganistanul, Belucistanul, India, Birmania, Siamul, Indochina și China pină la Marea Galbenă.

Acum un secol nu exista nici un tren în Asia și geograful nostru a străbătut toate aceste țări pe jos, uneori pe spatele unui asin ori al unei cămile. Junglele indiene le-a traversat pe spinarea elefanților.

De la Peking el s-a înapoiat pe aceleași drumuri spre Ierusalim, de unde a pornit pe jos spre Marea Roșie, iar de la Marea Roșie spre Gibraltar, traversînd toată Africa de Nord.

Călătoria aceasta de peste 25000 km. de-a curmezisul Asiei și în Africa septentrională a durat opt ani: 1845—1853. El a descoperit pergamente ebraice în Afganistan, la Calcutta și în provincia chineză Yunan.

Foarte impresionantă este descrierea călătoriei sale de la Marea Galbenă pină la Marea Roșie. Este primul evreu român care a făcut o astfel de călătorie. Descrierea acestei călătorii a fost tipărită la Hanovra, în anul 1858, sub titlul „Acht Jahre in Asien und Afrika”. Este o carte științifică interesantă. A fost tra-

dușă în franceză, suedeză, ebraică și în alte limbi.

Opera fundamentală a lui Benjamin Israel a văzut astfel lumina tiparului cu un an înainte de moartea lui Humboldt. Nestorul științei germane, în vîrstă de aproape 90 de ani, lucra la ultimul său volum din „Cosmos”, cînd a apărut cartea modestului geograf din Fălticeni.

Entuziasmat de conștiințiozitatea evreului moldovean, care și-a expus viața în repetate rînduri în această călătorie pină în Extremul Orient, Humboldt l-a încurajat să organizeze o expediție științifică la izvoarele Amazonului și apoi o expediție în Abisinia, țară în mare parte neexplorată pe acea vreme.

Regele Suediei a fost unul din cei dintîi cititori ai cărții lui Benjamin Israel și a acordat autorului înalte distincții.

Élysée Reolus, cel mai mare geograf al Franței, a apreciat de asemenea lucrările lui Benjamin Israel, citindu-le în operele sale.

Benjamin Israel a fost și cel dintîi evreu din România care s-a ocupat cu meteorologia. Al doilea meteorolog a fost dr. Iuliu Barasch.

După părțile specialiștilor, meritul științific, cel mai important de relevat, al lui Benjamin Israel constă în faptul că el a studiat modul de formare a vînturilor de nisip în Asia. Indicațiile sale, completate ulterior de alți geografi, au folosit la trasarea căilor ferate și a drumurilor aeriene prin Persia, China și Siam.

De cîte ori n-a fost surprins sărmanul geograf de vînturi de nisip și de ploii torențiale, atît de dese în ținuturile tropicale, de cîte ori n-a fost în primejdie să fie sfîșiat de furele din junglă, ori prădat și omorît de triburi sălbătice!

Benjamin Israel a fost pretutindeni remarcant prin inițiativele sale și prin zelul de a studia elementele geografice chiar pe atlasul real al naturii, risîndu-și viața în nenumărate rînduri. Mii și mii de kilometri a străbătut pe jos, de la piramida lui Keops pină la turnul de porțelan din Hong-Kong și înapoi de la vărsarea fluviului Alabastru în Oceanul Pacific pină la unirea Mării Mediterane cu Oceanul Atlantic. Nesfîrșitele jungle eșalonate în lungul Tropicii. Raculii, din delta Indului pină la confluența Gangelui cu Brahmaputra și de aici prin Birmania și Yunan (provincia cea mai de sud a fostului imperiu chinez), nu erau pustii, cum credeau mulți geografi dinaintea lui, ci locuite de triburi războinice.

La traversarea Africii de Nord, caravanele lui Benjamin Israel au fost urmărite de negri, cu săgeți veninoase. N-a lipsit mult ca geograful să-și piardă viața în Algeria, pe o ploaie torențială grozavă, cînd a cules cîteva bucăți enorme de grindină.

Destinul migratoriu îl mîna mereu spre noi ținuturi.

După ce s-a oprit o bucată de vreme în Europa pentru a-și tipări cărțile, Benjamin Israel a traversat Oceanul Atlantic și a cutreierat timp de trei ani cele două Americi.

În Brazilia a început să organizeze expediția pentru explorarea izvoarelor Amazonului, rămase și azi necunoscute. A fost însă rechemat în Europa, pentru a pleca imediat să exploreze Etiopia, dar a murit subit la Londra, din cauze necunoscute, în ajunul îmbarcării sale pe vapor.

Oprele lui Benjamin Israel sînt următoarele: 1) „Cinq années en Orient” (Paris, 1856). Cu prînde descriere călătoriei sale în Asia. Cartea aceasta a fost citită, între alții, de împăratul Napoleon III, Élysée Reclus și Jules Verne.

2) „Acht Jahre in Asien und Afrika” (Hanovra, 1858). Este o lucrare interesantă și pentru evrei prin descrierea peregrinării, timp de veacuri, a evreilor ce au fost împrăștiți în Asia centrală de Salmanasar, regele Asiriei, în anul 721 i.e.n., cînd, după o rezistență eroică, a fost cucerit regatul Israel. Această carte a fost tradusă în limba ebraică de cunoscutul scriitor David Gordon, sub titlul „Maase Israel” (Lyck, 1859).

3) „Drei Jahre in Amerika” (1863). Este cartea care a entuziasmat pe inginerul bucureștean Iulius Popper, exploratorul Argentinei și al Țării de Foc.

Murind la 43 de ani, savantul evreu român nu și-a putut tipări decît o parte din materialul de observații geografice adunat timp de 19 ani de călătorii în patru continente.

A murit departe de țara în care s-a născut, plîngînd că n-o va mai revedea. Savantul nădăjduia să termine expedițiile sale geografice pină la vîrstă de 50 de ani și să se stabilească apoi la București, devenit de cinci ani capitala Principatelor Unite. El își scria operele și în limba română pe care o cunoștea la perfecție, deși plecase de tînăr din țară. Idealul său nu s-a realizat însă.

L. FLORIN

Un valoros monument istoric și de artă evreiască din Moldova

SINAGOGA MARE DIN IASI

Obștei evreiești din capitala Moldovei îi revine acum celebrarea unui eveniment important al istoriei sale: aniversarea a 300 de ani de la construirea Sinagogii Mari din cartierul Tîrgu-Cucu. Ea a rămas peste veacuri ca o dovadă a vieții culturale și religioase a acestei obști în evul mediu dezvoltat și tîrziu, precum și ca un valoros monument de artă arhitecturală și sculpturală evreiască din răsăritul Europei.

Caracterul specific al acestei construcții sinagogale ieșe în evidență de la prima vedere: arhitectii populari de la începutul secolului al XIX-lea au înconjurat-o cu un mănunchi de alte câteva clădiri cu aceeași destinație constituind un adevărat complex arhitectonic sinagogal. Locul, denumit pe atunci „Curtea Sinagogilor”, are astăzi aspectul unei străduțe care, prin modul de dispunere al clădirilor amintește de vechea comunitate evreiască din Iașul medieval.

Istoria Sinagogii Mari din Iași a fost cercetată încă din perioada interbelică. O împrejurare fericită a făcut ca un document emis în 1714 și referitor la fondarea acestei sinagogi să fie păstrat de cronicarul Iosif Kaufman și ulterior preluat de Arhiva istorică a Templului coral din București. Documentul, publicat atît sub forma fascimilului, citi și sub forma transcrierii, în „Buletinul bibliotecii muzeului și arhivei istorice Templul Coral din București”, anul II, numărul 1, atestă cumpărarea terenului pe care s-a construit apoi această sinagogă, de către „breasla jidovilor”, la 15 iunie 1670.

Nu dorim ca, în acest scurt articol, să redecidem discuția asupra problemelor pe care le ridică documentul menționat mai sus. Notăm doar că o tradiție locală, înregistrată în scris de M. Copolovici în anul 1925, cu ocazia restaurării clădirii distruse de un incendiu, vorbește despre vechimea acestei clădiri încă din secolul al XIV-lea, iar o legendă povestește că sinagoga ar fi fost clădită, apoi părăsită și ulterior redescoperită cu ocazia unei cununii, cînd mirii și nuntașii ar fi căzut odată cu baldachinul, ar fi murit și ar fi fost îngropați în curte. Cu ocazia supărării casei și a încercărilor neizbutite de salvare a mirilor s-ar fi găsit sinagoga de dedesubt. Legenda căută să explice și prezența curioasă a mormintelor din curte, lucru rar întîlnit într-o sinagogă. Mormintele datează însă de pe la 1830 și, inițial, au fost în număr mai mare, datorîndu-se probabil epidemiei de holeră, cînd transportul decedaților pînă la cimitirul din Ciurchi era dificil.

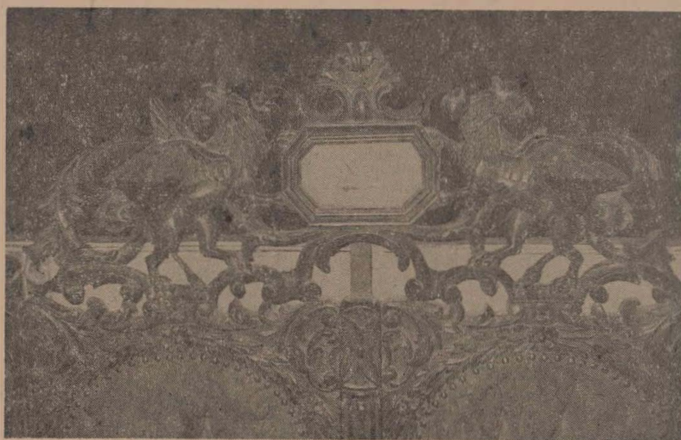
După părerea noastră, construirea Sinagogii Mari din Tîrgu-Cucu este legată de un eveniment istoric însemnat în viața obștei ieșene: în anul 1666 evreii au căpătat de la domnitorul Alexandru Iliaș un hrisov pentru organizarea lor în breaslă. O dată cu „breasla evreiască” (și probabil sub conducerea ei) a fost organizată și o școală, menționată și ea de acest hrisov, școală care nu poate fi decît „școala jidovilor”, de pe ulița Chervăsiei, care se numește acum Ulița Podului Vechiu (respectiv Sinagoga Mare din Tîrgu-Cucu), atestată de documentul din 1714. Desigur, pînă atunci rugăciunile evreilor ieșeni se desfășurau în așa numite „case de rugăciune”, amenajate în locuința unui membru religios al obștei, unde se aduna un minian, iar copiii și chiar tinerii erau instruiți acasă la rabin, care avea rolul de învățător.

Din punct de vedere arhivistic, discuția trebuie limitată momentan aici: hrisovul din 1666 a rămas pînă astăzi inedit integral, rămînînd la dispoziția cercetătorilor doar un registru al său, publicat de Gh. Ghibănescu în „Buletinul „Ion Neculce””, fascicula 1, pag. 16, și reproducerea lui, în anul 1947, de Lazăr Rosenbaum în a sa colecție de „Documente și acte privitoare la istoria evreilor din Țările Române (1476—1750)”.

Documentul din 1714 aduce informații interesante. Emis în scopul stingerii unei neînțelegeri dintre mahalagii de pe Ulița Podului Vechi și evrei, hrisovul domnitorului Nicolae Mavrocordat ia apărarea ultimilor. Părintele Dionisie, prim-vlădică de Golia, egumen al mănăstirii Aron-Vodă, împreună cu mahalagii îl înjură, strînsese drumul pe care-l aveau evreii de la poarta școlii lor pînă la uliță. După jîrmîntul făcut pe Tora de către trei evrei bătrîni și după cercetarea făcută la catastiflul tîrgului, dreptul evreilor asupra școlii lor (respectiv asupra „locului sinagogii”), precum și asupra unei părți din uliță, pînă la podul Chervăsiei (pod care permitea probabil trecerea peste gîla Calcaia, apă închisă ulterior printr-o conductă, la începutul secolului nostru), a fost garantat. Mențiunea pe care o face documentul, pe baza catastiflului lașilor, este aceea că cumpărătura locului a fost făcută la 15 iunie 1718 (respectiv 1670), deci acum 300 de ani.

Datele arheologice vin în sprijinul celor istorice. O scurtă perieghază (cercetare arheologică de suprafață), făcută de noi în curtea Sinagogii Mari din Tîrgu-Cucu, ne-a dovedit existența, chiar la suprafața solului, a unor resturi ceramice care pot fi atribuite, credem, sfîrșitului secolului al XVII-lea și, mai ales, secolului al XVIII-lea, fiind prezentă în special ceramica moldovenească, dar și străină. O cercetare arheologică sub forma unei săpături sistematice ar aduce rezultate interesante în această privință. În orice caz, modul de construcție al zidurilor (bineînțeles al acelor părți păstrate în forma lor inițială, nealterată de refacerile ulterioare), amintește de stilul sinagogal al acestei perioade, găsind analogii nu numai în Moldova (spre exemplu cu Sinagoga-Catedrală din Piatra Neamț), dar și în Polonia, cu sinagoga din Ianov, precum și în Bavaria, cu sinagoga din Bechofen. Elementul interesant al vechii sinagogi ieșene constă în aceea că zidurile sale sînt construite din cărămidă și piatră, în timp ce celelalte clădiri similare sînt construite din lemn. Interdicția ridicării unor sinagogi din piatră, existentă în secolul al XVIII-lea și menționată de Dimitrie Cantemir în „Descriptio Moldaviae”, nu a fost aplicată în acest caz. În acest element constă particularitatea Sinagogii Mari din Tîrgu-Cucu față de alte clădiri similare din Moldova, ba chiar și din Europa centrală și răsăriteană.

În zona sud-vestică a Sinagogii Mari din Iași pot fi distinse, alături de elementele stilistice așkenazite, întîlnite în evul mediu în Germania, Polonia și restul Moldovei, unele elemente arhitecturale sefarde: așezarea unei mici mansarde deasupra pridvorului, cu scopul de a servi ca sală de rugăciune pentru femei. Acest tip de construcție se observă și la Sinagoga Mare din Sofia, avînd o tradiție, credem, cu mult mai veche: un mod asemănător de construcție poate fi observat și la sinagoga din Tel-Hum (Galiilea), datată în secolul II, era noastră. Această dublă prezență a unor elemente stilistice așkenazite, de tip central

Detaliu de interior

și est-european, și sefarde, de tip balcanic și oriental, în arhitectura vechii sinagogi, indică o dublă prezență, așkenazită și sefardă, în orașul Iași. Această dublă prezență este atestată acum și din punct de vedere stilistic-arhitectonic. Faptul vine și în sprijinul verității unei mențiuni de la mijlocul secolului al XVIII-lea, care nota că în Iași există o singură sinagogă. Ce importanță se dădea în acel secol jeturilor Sinagogii Mari rezultă dintr-un document de pe la 1750, aflat într-o colecție particulară și menționat în 1907 de rabinul I. Niemirrow în a sa „Ochi asupra istoriei comunității israelite din Iași”, document în care se vorbește despre toate formalitățile vînzării unui asemenea jet.

„Sinagoga Mare” din Tîrgu-Cucu este o clădire într-adevăr mare față de altele contemporane ei cu aceeași destinație. Zidurile clădirii depășesc grosimea de un metru. Ele serveau probabil și la apărare. Nefortificată, dar asemănătoare cu sinagoga fortificată din Luboml (Polonia), datată în secolul al XVII-lea, vechea sinagogă ieșană are, alături de zidurile sale groase din cărămidă și piatră, și două etaje în pod, fîrde care au fost blocate mai tîrziu, probabil cu ocazia unei restaurări moderne.

O dificultate care ne-a stat în cale cu ocazia cercetării sinagogii a fost stabilirea planului inițial al clădirii: numeroasele ei restaurări și renovări (din 1764, 1821, 1865—1866, 1924—1925 și 1946) i-au adus desigur unele modificări și înnoiri. O stabilire definitivă a

Exteriorul Sinagogii Mari

planului său inițial va putea fi făcută abia după importante cercetări arheologice, corelate cu cele arhivistice.

În orice caz, sinagoga a avut de la început câteva încăperi: pridvorul („puliș”), situat în vestul clădirii; sala de rugăciune; sălile anexe: magazia (în evul mediu a servit probabil drept genăz); sala de rugăciune pentru femei (construită sub forma unui tainic balcon deasupra pridvorului); precum și podul, care acoperă toată porțiunea veche a clădirii, dar care a suferit modificări ulterioare.

Din punctul de vedere al tehnicii construcției, Sinagoga Mare din Tîrgu-Cucu aparține categoriei de sinagogi adîncite în pămînt. Această tehnică de construcție era foarte frecventă în evul mediu, datorîndu-se interpretării ad litteram a psalmului după care Dumnezeu este chemat din adînc. Faptul poate fi considerat și ca un rezultat al restricțiilor impuse evreilor în perioada de început a evului mediu în Europa de vest și centrală, precum și ca un reflex de apărare. Adîncimea maximă atinsă astăzi de podeaua de lemn din sala de rugăciune a Sinagogii Mari din Tîrgu-Cucu este de — 1,26 metri; adîncimea inițială nu va putea fi măsurată cu precizie decît cu ocazia unei cercetări arheologice, deoarece sînt posibile și în această direcție unele mici mo-

Prin însăși existența ei, cupola atestă prezența în orașul Iași în această perioadă a unei puternice grupări de adepți ai Haskalei, curentul renașterii evreiești.

Interiorul celei de a doua părți a sălii de rugăciune este construit cu un gust plin de rafinament. Eleganța interiorului rezultă din modul de amplasare al obiectelor rituale și al mobilierului în raport cu pereții. Așezarea este făcută cu o simetrie perfectă. Cele două candelabre de alamă, așezate pe cite trei lei turnați în mod artistic, stau de strași și aduc lumină de fiecare parte a unui amvon de metal, care folosește pentru citirea Torei. Operă de artă este și canapeaua din acest amvon, decorată cu un ornament sculptat în lemn, reprezentînd simetric un dublu mamiilor înaripat. Data așezării definitive a acestui ansamblu ne este oferită de o inscripție lucrată din litere de fier forjat anexate grilajului amvonului, lucrat tot din același material; canapeaua este totuși ceva mai veche. Inscripția indică anul mozaic 5626, respectiv anii 1865—1866. A-

ceeași dată o întîlnim și la tabernacol („Aron-hakadoș”, respectiv dulapul pentru păstrarea suloirilor de Tora); aceasta este, de altfel, data unei importante restaurări — (poate chiar modernizări) — a sinagogii. Tabernacolul, înalt pînă la cupolă, reprezintă o adevărată operă de artă decorativă. Din punct de vedere compozițional, el prezintă o simetrie bilaterală perfectă. Decorul său este reprezentat de alto-relieuri alternate cu colonete, modelate din ghips și poleite cu aur, cu bronz, ori cu vopsele în culori adecvate, respectiv cu roșu, negru și verde. Elementele de decor sînt atît cele zoomorfe, — reprezentate de lei stilizați, dragoni înaripați, acvile, (dintre care una în partea superioară, ca simbol al măreției) și păsărele (prezente pe ușa dulapului propriu-zis), — cit și cele vegetale, reprezentate atît de flori și frunze, cit și de așa-numitele „vrejuri”, element decorativ prezent foarte adesea în ornamentica românească din Muntenia și Oltenia în evul mediu. Elementele decorative sînt îmbinate între ele în mod armonios. Tabernacolul este asemănător din punct de vedere stilistic altora lucrate tot acum în Moldova, respectiv cu cel de la sinagoga ieșană de pe strada Elena Doamna, (azi sediul Comunității evreilor din Iași) și cu cel de la Sinagoga Mare din Botoșani, fapt care ne face să ne gîndim la posibila existență, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, în acest principat, a unei adevărate școli artistice evreiești, cel puțin în domeniul arhitecturii sinagogale.

Condițiile istorice au făcut ca multe sufuri vechi de Tora să fie pierdute în mod definitiv. S-au păstrat în schimb cîteva din veșmintele lor, precum și unele perdele de tabernacol din secolul trecut. Ele sînt păstrate astăzi în Sinagoga Mare din Tîrgu-Cucu și provin fie de aici, fie din sinagogile învecinate, închise astăzi. Aceste obiecte reprezintă adevărate comori ale artei broderiilor evreiești din Moldova.

De istoria Sinagogii Mari din Iași sînt legate numeroase figuri rabinice proeminente, care au trăit și activat în capitala Moldovei în evul mediu și în epoca modernă. Natan Hanover, Petachia Livu, David Lida, Bezalel Cohn, Jehosua Heschel (Apter Ruv), membrii familiei Taubes și, mai tîrziu, doctorul Jacob Niemirrow și Menahem Gutman și-au ținut aici prediciile, au îndrumat de aici pe credincioșii mozaici din Moldova, iar uneori din ambele principate sau chiar dintr-o mare parte a Europei centrale și răsăritene.

Figuri hasidice

Rabi Nahman din Bratzlav

Nume evreiești

Rabi Nahman a spus într-o zi discipolilor săi:

„Nu trebuie să căutați să cunoașteți partea vizibilă a ființei mele. Deși cel mai adesea sînt stăpînit de tristețe, nu trebuie să căutați să cunoașteți această stare”.

El, care îndemna întotdeauna spre bucurie, el, care poruncește să te deparțezi cîm mai mult de frămîntările sufletului, el, care demonstra fără încetare că din melancolie iau naștere reneșterea și gîndurile rele, el, care-l învăța pe oameni că „esența lui în ascensiunile și căderile omului depinde de bucuria ce o resimte față de Cel Sînt, binecuvîntat fie El” — el însuși era stăpînit de o tristețe care-i umbra chipul...

Cînd voia să explice discipolilor cauza frămîntărilor sale, le spunea că umblă prin pustie și trebuie să doboare arbori milenari, să doboare, să doboare fără încetare, pînă cînd drumul va fi deschis pentru toți... Uneori le spunea că tristețea îi fusese lăsată moștenire de strămoșul său Baal Șem Tov din dinastia regelui David, binecuvîntat fie-i amintirea, care striga către Dumnezeu din adîncul inimii sale frînte și umilte.

Iar țâdnicul din Bratzlav era printre cei vîi aidoama unui om îndoliat la un praznic de nuntă, căci imaginația lui îi înfățișa răul și suferința ce apasă pe om de la naștere și pînă la moarte. Nu putea pe oite nici măcar o singură clipă că orice bucurie omenească este efemeră și că viața este plină de nenorociri și de drame.

El spunea discipolilor săi: „oamenii sînt toți năpădiți de suferințe și de nenorociri — bogăția și priinții sînt stăpîniți de minie și de durere: preocupări, griji, tristețe, amărăciune și gemete — și tot așa fără sfîșit. Fiecare își are propria sa suferință — chiar și aceia care se pare că se bucură de toate plăcerile: bogăție, moși, palate somptuoase și mobilier luxos, giuvaeruri și tezaure regale — este suficient să te ugi bine la ei ca să vezi că sînt stăpîniți de minie și de durere”.

Viziunea pe care o avea despre suferința universală o înfățișa într-o formulă de amară și caustică derizație:

„Fiecare admite existența a două lumi — lumea aceasta și cea ce va să vină. În ceea ce privește lumea ce va să vină — noi credem în ea. Poate că și lumea aceasta există pe undeva — dar aici are chipul infernului.” Așa cum ni se înfățișează, lumea — cu aspirațiile, dorințele, bucuriile și plăcerile ei, cu conflictele și izbînzile ei, cu zarva și tumultul său, cu eforturile și suferințele sale — este o vale a lacrimilor, un abis de dureri.

Și ce se poate spune despre înțelepciunea omenească?

„Sînt mari învățați — și înțelepciunea lor le îngăduie să descopere o armă minunată, în stare să ucidă mîile de oameni dintr-o singură lovitură”. Suferinței comune i se adaugă suferința sufletească, înfinit mai mare — și cu cit sufletul este mai mare, cu atît suferința și chinurile sale sînt mai mari.

Rabi Nahman nu înceta să spună că viața unui credincios adevărat este sîrbătorea veșnică a omului de inimă, că viața sa este fetică pentru că el acceptă ceea ce i se întîmplă cu dragoste, pentru că el are încredere în Dumnezeu bun și izvor de bunătate. Dar... toate acestea sînt valabile pentru simplul credincios, însă nu pentru țâdic așa cum îl concepe Rabi Nahman.

„Suferința îi vine de la propria ființă, de la vecini, de la familia sa, de la orașul său — și de la întregul univers”.

Suferinței universale — mai exact, suferinței pricinuite de către univers inimii țâdicului, potrivit expresiei lui rabi Nahman i se adaugă o suferință mult mai puternică și mai adîncă.

Omul năzuiește să rezolve enigma mîinii, el vrea să descifreze misterul creațiunii, să-și înțeleagă existența și destinul, să capete un răspuns limpede la întrebările care-l frămîntă, el vrea să ajungă la o mai mare plenitudine spirituală, să se înalte: și fără încetare se poticnește, săvîrșește greșeli grosolane și erori de tot soiul. Iși dă seama cu amărăciune că se află în afără, că universul îi este ascuns printr-o înfinitate de văluri pe care nu le poate îndepărta. Rămîne în permanență „uman, prea uman”, chinuit de instinctele și numeroasele sale defecte. Credinciosul simte lucrul acesta în felul său, cu și cum ar fi dat la o parte și i s-ar da de înțeles că actele sale, nostalgia sa și năzuința sa către Cel de Sus n-ar fi găsît grație în ochii Săi. Greșeala sa este atît de mare, încît păzitorii cerești îi împiedică accesul la prezența divină și-l alungă din palatele Regelui lumii, pentru ca să nu-i descopere niciodată comorile. Și cu cit omul se înalță, cu cit este mai mare bogăția sa lăuntrică, cu atît mai mare îi este suferința în fața mîngîririlor înțelegerii sale, a profunzimii a ceea ce trebuie să înțeleagă și a opacității corpurilor care-i maschează lumina ce vine de sus.

Această suferință este melancolia care răzbate atît de des din scrierile lui rabi Nahman și ale discipolilor săi. Rabi Nahman le cere discipolilor săi să ducă o luptă necrutătoare împotriva melancoliei, să o nimicească, să o stîrpească — dar se pare că ea s-a cuibărit cu predilecție în chiar inima lui rabi Nahman și în aceea a discipolilor săi cel mai apropiați.

Rabi Natan, elevul preferat al lui rabi Nahman, îi propoazează fără încetare fiului său melancolia, îi demonstrează că nu există nici o rațiune de a fi mîhnit, că Sîntul, binecuvîntat fie El, nu se înverșunează împotriva făpturilor sale, că „tot ceea ce face Prea Mîstovitul este bine.” Dar el primește drept răspuns scrisori în care abundă tînguiri — rabi Natan nu conțenește să răspundă, iar fiul său nu conțenește să-i pună întrebări.

Melancolia stăpînește inima oricărui om care caută adevărul în felul și după măsura sa. Ea are un aspect cu totul aparte în inima discipolilor lui rabi Nahman: o teamă nesfîrșită de greșeală și de dezaстре pe care acestea le pricinuieste în lumile superioare, precum și conștiința că drumul ce duce spre desăvîrșire este încă foarte lung. Dar la nici unul dintre ei melancolia nu este atît de profundă ca în inima lui rabi Nahman.

„Cel ce luptă toată viața, cu înverșunare și cu amărăciune, împotriva unei anumite forme de gîndire, de a fi sau de a acționa, o adăpostește de bună seamă în sinea lui, și luptă împotriva ei slujindu-se de o formă de gîndire sau de a fi mult mai puternică. Rabi Nahman a luptat toată viața sa împotriva ispitei de a elucida inexplicabilul. Nici una din scrierile sau spusele sale, nici una din învățăturile sale nu conține măcar o săgeată îndreptată împotriva filozofiei și a cercetărilor raționale („hachira”).

Atunci cînd combatem o tendință care ne este potrivnică și absolut străină, sau puțin cunoscută, nu o facem cu toată seninătatea, căutînd metodic să o înțelegem pentru a o putea birui mai bine. Dar dacă ea ne este foarte aproape inimii, oricare ar fi motivul pentru care o combatem, izbîm în ea cu violență și minie. Vrem să biruim, să ne îndreptăm spre noi mai știu care cucerire, să stăpînim nu știu ce forță care se încapățînează să își nească din noi. Un strigăt se zburcă în noi, un strigăt pe care căutăm să-l înăbușim prin toate mijloacele. Întreaga noastră energie este dirijată împotriva acestei primejdii și noi pornim cu îndrîjire la asalt.

Aceasta era lupta pe care rabi Nahman o ducea împotriva „hachirei”. Cînd fiul lui rabi Pinchas din Koritz îi spuse acestuia că a imprumutat cuiva „Căluza răcăciilor”, el s-a miniat foarte: „Operele lui Rambam — spuse — înсуflă teama de cer în inima omului care le ține sub acoperișul său”.

DANIEL EPSTEIN

UN RABIN-DIPLOMAT DIN SECOLUL AL XVI-LEA

Șlomo Askenazi s-a născut în anul 1520, în orașul Udine, care aparținea atunci Republicii Veneția. A căpătat o educație multilaterală. Destul să amintim că rabinii vestiți în acele timpuri, ca Iserles (Rama) din Cracovia și Luria din Lublin l-au apreciat mult. Acesta din urmă îl numește în lucrările sale „rabi Șlomo-doctorul”.

În anul 1549, Șlomo Askenazi sosește în Polonia, însoțind curtea reginei Bona Sforza. După cum povestește rabi Luria, Askenazi s-a interesat de soarta evreilor polonezi și le-a dat acestora „ajutor medical”. În anul 1558 îl înțîlmim la Cracovia, ca medic al regelui Sigismund-August.

Askenazi nu s-a mulțumit doar cu practica medicinii; el simțea o chemare pentru politică și-n special pentru diplomație.

După moartea regelui polon Sigismund August, Șlomo Askenazi, alături de ambasadorul Franței, episcopul Montelouk, a desfășurat o intensă activitate politică și diplomatică pentru suirea pe tronul vacant al Poloniei al lui Henri d'Valois.

Această activitate a reușit, Henri s-a suit pe tronul Poloniei, dar din motive necunoscute, Șlomo Askenazi părăsește Polonia, stabilindu-se la Istanbul, unde devine medicul personal al sultanului și al marelui vizir, Mehmed-Pașa.

Nici aici nu s-a ocupat doar de medicină; era în același timp și purtătorul de cuvînt al sultanului.

În timpul războiului cipriot, a jucat un rol principal în cadrul tratativelor dintre Turcia și Republica Veneția. În anul 1574 a fost trimis la Veneția pentru a duce tratative în vederea încheierii păcii. În acel timp Askenazi a făcut un serviciu și Poloniei. Găsindu-se la Veneția, ambasadorul Franței acreditat acolo l-a destăinuit că regele Henri plănuiește să fugă din Polonia. Askenazi era nemulțumit de planurile acestui pretendent la tronul Poloniei. Același ambasador i-a dezvăluit planul prin care regele Franței, cu ajutorul armatei, vrea să anexeze Polonia și să o transforme într-o provincie franceză. Șlomo Askenzi i-a spus ambasadorului francez că polonezii nu vor fi niciodată de acord cu acest lucru, iar dacă regele Franței va pune în aplicare planul său, el va sfătui Turcia să ia contra-măsură. Acest lucru

Goethe este citat adesea pentru a se demonstra că numele nu este altceva decît un sunet searbăd. În cazul numelor de familie evreiești, însă, poetul greșete. Numele sînt supuse în genere spiritului vremii, evenimentelor epocii, precum și modei rezultate din cele două. De exemplu: Gotthold Ephraim Lessing, nume care ne face să-i situăm obîrgia în perioada pietismului.

Apartenența unui lehdau Hallevy la ramura Ievitșilor sau a unui Herman Cohen la cea a cohanimilor este în afără de orice îndoială. Numele franceze ale unui grup de familii locuind în regiunea prusiană ne evocă soarta comună a unei generații de emigranți hughe-noți.

Numele pe care evreii și le-au ales sau le-au căpătat de-a lungul veacurilor — privite în ansamblu lor — constituie o mărturie a destinului care le-a fost hărăzit. În unele cazuri, numele poate constitui un indiciu despre o caracteristică a vreunui strămoș, bunăoară Gelbart (barbă blondă), Freundlich (prietenos), Schörmann (bărbat frumos). Alteori, numele evocă o meserie, de exemplu: Tabacznik (tutungiu), Honigman (apicultor), sau o anumită poziție în cadrul obștei: Kantor, Sofer, Melamed. În diferite țări numele poartă uneori amprenta localității de reședință. Nume de familie ca Bischum, Weinum, Fuld, Mintz, Poppert, Dreyfus, Zuns indică, fără doar și poate, așezarea unei populații evreiești în centrul regiunilor germane aflate sub stăpînire romană.

Nume ca Pereria, Pinto, Teixeira, Zamory, d'Aguilar, d'Acosta ne amintesc de exilul din Spania, prin Portugalia, spre Anvers, Amsterdam și Copenhaga. Spiro, Halperin, Vambery și Mospurgo sînt dovezi ale alungării care s-a produs în secolul al XIV-lea din Speyer, Heilbronn, Bamberg și Marburg. Nume ca Eittingon, Nonlenghi, Tedesco indică direcții centrifuge din fața pogromurilor și persecuțiilor, iar Willisch, Bloch și Böhm indică direcții inverse. Ocuparea Sileziei de către Frederic al II-lea se oglîndește în nume ca Olsner, Leobschitz, Proskauer, Trischauer. Districtele guvernamentale vest-prusiene Bromberg și Posen care, în cele din urmă, au trecut la Prusia în 1815, au procurat multor mii de familii evreiești nume de familie, printre care cităm Dobrin, Kamnitzer, Krojanker, Flatow, Brodnitz, Stargard și Friedländer.

Spre o perioadă de simbioză seculară a culturilor arabă și iudaică sîntem orientați de nume ca Abulafia, Alfandary, Alharizi, Al-

i-a oprit pe francezi să-și pună planul în aplicare.

În anul 1578, Askenazi e trimisul sultanului la tratativele dintre Turcia și Spania pentru prelungirea cu încă 8 ani a vechiului tratat de pace.

Șlomo Askenazi a murit în anul 1600 și a fost înmormintat la Istanbul.

În secolul al XVII-lea nepoții și strănepoții lui Askenazi au jucat un rol însemnat printre evreii polonezi. Unul din ei a fost vestitul rabin din Lemberg, Zwi Askenazi, cunoscut sub numele „Înțeleptul Zwi”. Ca să nu se creadă că se trage din evreii germani, pentru că îl cheamă Askenazi, își adăuga întotdeauna inițialele S.T. (evreu sefard). La Lemberg, înțeleptul Zwi era prețuit nu numai de evrei ci și de neevrei. La înmormintarea sa au participat voivodul și celelalte personalități oficiale.

Familia Askenazi a dat mulți rabin care au condus comunitățile evreiești din Lemberg, Lublin, Grodno și altele.

schech, Alhasid, Turjeman, la ultimele două dintre acestea reieșind originea lor ebraică.

Am înțîlm un fenomen care trece ca un fir prin istoria evreilor: mișcarea pendulară între asimilare și renaștere la dobîndirea numelui. Asimilarea putea fi voluntară sau forțată. Schimbarea din ordin a numelui din cel ebraic în cel folosit în limbile țărilor Diasporei o înțîlmim încă în cartea lui Daniel. În anul 609 î.e.n., Daniel, Hanania, Mișael și Asaria, care aparțineau ramurii lui lehdau, au fost nevoiți să-și schimbe numele ebraice în altele chaldeene: Beltșazar, Șadrah, Meshah și Abed-Nego.

Prețuirea de care s-a bucurat Alexandru cel Mare în rândurile iudeilor se manifestă pînă în zilele noastre. Numele lui este răspîndit sub diferite forme ca Sender, Sindel, Tander printre evreii așkenazi. Suferințele pe care prăbușirea regelui diadohilor le-a adus poporului ideu, nu au împiedicat răspîndirea numelor grecești în rândurile lui. Influența elenismului se vădește în faptul că cei ce dețineau funcțiile de mari preoți purtau nume ca Iason și Melaelos. Marele preot Iohanah și-a luat în anul 135 î.e.n. numele grecesc de Hyrkanos. În următorii 142 de ani, toți regenții Iudeii, fără excepție, au avut nume grecești. Nume ca Phoibos (Feibel) și Theodoros (Todros, Netanael) au fost preferate de evrei pînă în epoca modernă.

Există puține date cu privire la așezarea evreilor în Europa în primele șase secole ale erei actuale. În orice caz, Diaspora i-a orientat pe evrei, cu prilejul alegerii numelor, înapoi spre obîrgia lor ebraică. Graetz arată că evreii gali adăugaseră la numele lor biblice pe cele folosite în mod curent de locuitorii țării, ca Armentarius, Gozolas, Siderius, Priscus. Dar scrierile iudaice menționează în mare majoritate nume ebraice, adesea redată în formă arameică la care, de cele mai multe ori, adăugau orașul de origine, din Persia sau Asia Mică. Acestea e cazul unui carai pe nume Beniamin Ben-Moșe Nahavendi, sau al unui orb din Pumbedita, Nisi Naharvani. Cînd invazia maură în peninsula Iberică a pus, pentru moment, capăt, în anul 714, opriră iudeilor, numele ebraice ale acestora au căpătat rezonanțe apropiate de cerințele limbii arabe.

Astfel, Ben Gavriel devine Ibn Gebirul. Numele lui Salomon Ben-lehdau Ibn Gebirul este transformat, în scrierile în limba arabă, în Abu Aiub Sulaiman Ibn-lahia. Rabi Moșe Ben Maimon — Maimonide — era numit de arabi Abu Amran Musa al Israili al Cortobi.

Primele nume de familie evreiești ne poartă spre rabi Salomon Ben Isaac — celebru sub denumirea de Rași — al cărui nume de familie era Iarhi; el s-a născut în anul 1140 la Troyes. La Narbonne a murit în anul 1070 Iosef Ben Isaac Kimchi. Din Lucca, Italia de nord, provine familia cu nume grecesc Kalonymos.

Cu toate acestea, la majoritatea familiilor evreiești predomină nume individuale: Rabi Isaac ben Jakob Alfasi (născut la Fez) (anul 1013), sau Beniamin Ben Iona Metudela — din Tudela; sau indicînd profesunea părintelui, bunăoară Abu-Aiub Salomon Ibn-Almuallem (fiu al învățătorului), care a fost vestit la Sevilla ca medic și vizir al califului din acest oraș. Prin anul 1079 a apărut pentru prima oară — adesea din traducerea cuvîntului Baruh — numele de familie Benvenisti, care înseamnă binevenitul.

În Germania se înțîlmeste în secolul al XII-lea la evrei fenomenul așa numit al numelor duble, adică al celor ebraice, folosite în cadrul obștei, și al numelor curente ale ținutului lor respectiv, pentru uzul în mediul înconjurător. Studiarea numelor unui număr de 132 de evrei din această perioadă, în orașul Köln, a arătat că 64 dintre ei purtau nume ebraice, 47 nume germane, 13 aveau nume latine, 4 nume grecești și 4 altfel de nume. Mai tîrziu, în decursul evului mediu, cînd au fost date diferite edicte împotriva folosirii limbii ebraice, evreii au fost nevoiți să adopte nume germane. Astfel, în 1786, dintr-o listă de 2000 de nume, alcătuită de „traducătorul ebraic din Boemia”, au fost aprobate de autoritățile austriece numai 156, celelalte fiind considerate prenume interzise și folosirea lor pedepsită.

După cum se vede, la origine renunțarea la numele biblice și înlocuirea lor cu cele folosite în mediul înconjurător a fost de multe ori sîlă de împrejurări vitrege. Bineînțeles că împerecheri de nume ca Armin-Cohn, Gudrun-Levy sau Ascher-Oppenheim nu sună armonios, dar ele reprezintă etape ale drumului plin de suferințe îndurate de popor de-a lungul istoriei.

HANS IOACHIM BAUM

ISTORIA HOLOCAUSTULUI

Din inițiativa Asociației internaționale a foștilor deținuți în lagărul Bergen-Belsen se va ține în anul 1971 congresul celor ce se ocupă cu studiul perioadei naziste și a holocaustului. Congresul se va desfășura la Ierusalim, cu participarea unui mare număr de oameni de știință, scriitori, publiciști etc.

SENTINȚA A RĂMAS DEFINITIVĂ

Recent s-a judecat la Düsseldorf recursul înaintat de grupul de foști gardieni SS ai lagărului de exterminare Treblinka. În primă instanță acuzații au fost condamnați, în septembrie 1965, la pedepse variind între 4 ani și închisoare pe viață. A doua instanță a stabilit că procesul s-a desfășurat cu respectarea tuturor formelor legale, că vinovăția acuzaților a fost pe deplin dovedită și ca atare a respins recursul.

Amintim că Treblinka a fost unul din cele mai înfiorătoare lagăre de exterminare naziste și că aici au fost nimicite peste 700 000 vieți omenești.

GOGOL ÎN LIMBA EBRAICĂ

La Tel Aviv a apărut o culegere de nuvele de Gogol în traducere ebraică. După cum se știe, scrierile acestui clasic al literaturii ruse cuprind multe arhaisme, locuțiuni folclorice etc. ceea ce face transpunerea lor în altă limbă deosebit de dificilă. În acest caz, traducătorul — Itzhak Oren — a rezolvat problema recurând la expresii arameice și din ebraica veche.

DR. NAHUM GOLDMAN ÎN MAROC

Doctorul Nahum Goldmann, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a vizitat recent Marocul, fiind primit în audiență de regele Hasan al II-lea.

În această țară trăiesc în prezent 40 000 de evrei.

ANTOLOGIE DE CÎNTECE

La Moscova a apărut o culegere de cîntece evreiești. În cele 160 de pagini ale volumului sînt redată 24 cîntece — text și note muzicale. Într-o prefață semnată de cunoscutul compozitor Dmitri Șostakovici se spune între altele: „Muzica populară evreiască este remarcabilă prin conținutul ei emoțional. Ecoul ei se face auzit în opera multor compozitori de renume universal.”

EVREII DIN FINLANDA

În Finlanda se află o mică obște evreiască, de circa o mie de suflete. Principala comunitate se află la Helsinki, unde există o sinagogă, o școală, un restaurant ritual și un club. Mici comunități există și în orașele Turku și Tampere.

...ȘI DIN TRINIDAD

Pe insula Trinidad din Marea Caraibilor se află o colectivitate evreiască ce numără astăzi aproximativ 150 de suflete. Ea a fost constituită din urmașii maranilor, ce s-au refugiat din Brazilia, în jurul anului 1654, cînd portughezii au cucerit țara și Inchiziția

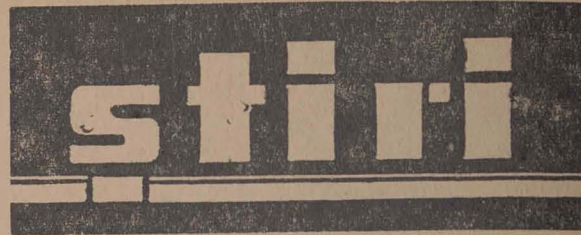
consacrată participării evreilor în lupta de rezistență împotriva nazismului.

PROCESUL

LUI FRANZ STANGL

Tribunalul din Düsseldorf continuă judecarea procesului intentat lui Franz Stangl, fostul comandant al lagărului de exterminare de la Treblinka.

Depozițiile martorilor reconstituie lumea halucinantă, de infern, a lagărului precum și atrocitățile la care s-au dedat călăii SS-ii în frunte cu comandantul lor. Astfel, un fost soldat al Wehrmacht-ului, Hubert Posch, a prezentat mai multe fotografii făcute de el

Scriitori și poeți din S.U.A., Anglia, Franța și din alte state au luat parte la inaugurare.

UN VECHI CIMITIR DIN EUROPA

În orașul Worms din R. F. a Germaniei se află unul din cele mai vechi cimitire evreiești din Europa. Printre cele mai vechi pietre funerare a-

care au venit că în noua patrie vor putea trăi în libertate s-a dovedit curînd a fi iluzorie. Într-adevăr, în anul 1571 a început să funcționeze și în Mexic tribunalul inchiizitorial. Mare parte dintre marani a pierit pe rug, printre ei și cîteva zeci de indieni care adoptaseră credința mozaică. Supraviețuitorii s-au risipit pe teritoriul mexican, unde au alcătuit mici comunități. Timp de patru secole au dus o existență neștiută, fără nici un contact cu lumea din afasă, inclusiv cu restul evreilor. Această evoluție singulară și-a imprimat amprenta asupra felului lor de a fi, asupra mentalității, culturii, obiceiurilor etc.

O mică grupă de evrei indieni trăiește în orașul No-nalco, nu prea departe de Mexico-City. Ei au o sinagogă, un rabin și respectă Șabatul și regulile de alimentație rituală.

IN MEMORIAM

Un tragic episod din anii prigoanei naziste a fost evocat cu prilejul dezvelirii unei plăci memoriale în localitatea Gmünd-Neustadt din Austria. Spre sfîrșitul războiului, unul din transporturile de deținuți din lagărul Theresienstadt a staționat cîteva ore aici, timp suficient pentru a fi coborîte din vagoanele de marfă 485 de cadavre — oameni care au pierit înghețați sau de foame.

Peste 4 000 de persoane au luat parte la solemnitatea dezvelirii plăcii comemorative.

DISC CU MUZICĂ EVREIASCĂ

Casa de discuri „Melodie” din Moscova a realizat o nouă placă cu cîntece în limba idiş. Muzica aparține compozitorului Zinovii Kompanaet, iar execuția, actorilor de estradă Vadim Mulerman, Mihail Maghid, Dina Potopovskaia și Nina Brodskiaia.

CASĂ DE ODHINĂ PENRTU BĂTRÎNII OBȘTEI

La Rio-de-Janeiro a fost pusă piatra fundamentală a unei case de odihnă destinată coreligionarilor bătrîni sau bolnavi.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Semnalăm în continuare cîteva descoperiri arheologice din ultima vreme. În apropiere de localitatea Hatsor au fost dezgropate vestigiile unei cetăți de pe vremea regilor Solomon și Ahab. În apropiere de Tveria săpăturile au scos la lumină o sinagogă din secolul al IV-lea. Mozaicul, executat în culori vii, s-a conservat în condițiuni destul de bune. În sfîrșit, o altă sinagogă antică a fost descoperită în localitatea Korazim.

Cecil Roth

La Ierusalim a decedat Cecil Roth, în vîrstă de 71 de ani.

Născut la Londra, Cecil Roth a devenit cunoscut la început ca unul din cei mai buni istorici ai orașului Florența și ai epocii Renașterii în Italia. Mai înainte el a făcut importante cercetări în domeniul istoriei evreilor din toate epocile. Autor a numeroase studii și a unui număr de 30 de lucrări de istorie, el a fost tradus în cincisprezece limbi. Cecil Roth știa să înmbrălișeze numeroase discipline, fiind inițiat în arta, cultura și istoria poporului evreu ca și aceea a poporului italian. Printre cele mai bune biografii ale sale se cuvine să menționăm pe acelea referitoare la Manase ben Israel, Don Joseph Hanasi, familia Rothschild, familiile Sasson etc. Lucrările sale asupra artei evreiești și asupra evreilor din Renaștere reprezintă o autoritate în materie.

Un lucru care-i plăcea să amintească și cu care se mindrea adesea era faptul că fusese trecut pe lista acelor pe care Hitler ceruse personal să fie arestați de îndată ce cucerirea Angliei ar fi fost fapt îndeplinit...

În a sa istorie a iudaismului din Italia, pe care Cecil Roth a scris-o în limba engleză și care a fost tradusă în ebraică, el se ocupă, după cum am subliniat, pentru prima oară, de ansamblul istoriei evreilor din Italia, care numără două mii de ani de viață în această țară. În istoria sa, el tratează despre viața e-

vreiască din toate epocile, subliniind că Italia este singura țară din lume cu care evreii n-au întrerupt niciodată relațiile, din primele zile ale istoriei lor pînă în epoca noastră.

Printre lucrările importante ale lui Cecil Roth trebuie menționată „Istoria poporului evreu” pe o durată de patru milenii, care a apărut în mai multe limbi. Într-o carte a savantului L. A. Mayer, intitulată „Bibliografia artei iudaice”, care a apărut la Ierusalim, acest autor menționează peste șazeci de studii consacrate artei evreiești, datorate penei erudite a vestitului istoric care a fost defunctul Cecil Roth. Pînă în preajma morții a lucrat la redactarea unei monumentale ediții a unei Enciclopedii evreiești, care va apărea în mai multe volume.

O viață întreagă Cecil Roth a adunat o prețioasă colecție de cărți, manuscrise și obiecte de artă pe care le adusese cu sine la Ierusalim. Cea mai mare parte a obiectelor din muzeul personal al lui Cecil Roth datează din epoci foarte îndepărtate, precum cartea „Seler lehusi Hažadikim” din secolul al XVI-lea, care a fost un prețios ghid pentru cei care veneau în pelerinaj în țara sfîntă.

Profesorul Cecil Roth, una din cele mai remarcabile minți evreiești ale epocii noastre, istoric și om de știință renumit, își doarme somnul de veci în cimitirul Sanhedrin din Ierusalim.

și-a început și acolo activitatea nefastă. Un cimitir cu vechi pietre funerare, păstrat pînă în zilele noastre, atestă vechimea acestei colectivități.

Majoritatea evreilor sînt sefarzi. Există și cîteva familii așkenazite, stabilite pe insulă după terminarea celui de-al doilea război mondial.

DECES

La Vilna a încetat din viață dr. Avram Bistrițki, tatăl cunoscutei actrițe Elina Bistrițkaia. Defunctul era în vîrstă de 69 de ani.

EXPOZIȚIE LA GENEVA

În sălile comunității din Geneva s-a deschis o expoziție

cu scene de atrocități comise la Treblinka.

Doi foști deținuți, care în anul 1942 au scăpat ca printr-un miracol de la gaze, au declarat că o dată, după ce un deținut din detașamentul de muncă a evadat, Stangl a ordonat adunarea în careu și fiecare al zecelea om să fie împușcat. Ordinul a fost executat pe loc, în prezența lui...

EXPOZIȚIE DE CĂRȚI

În Berlinul occidental a fost deschisă o expoziție de cărți evreiești traduse în limba germană, precum și de cărți cu tematică iudaică scrise în germană.

Ulterior, expoziția va fi prezentată și în alte orașe printre care München, Hamburg etc.

CASA LEIVIK

La Tel Aviv a fost inaugurată într-un cadru festiv Casa Leivik, menită a fi un centru al culturii idiş.

stiri

חסידישע משלים... חסידישע געדאנקען...

אייער האט געשפילט אויף א ווונדערלעכן כלי-זמר מיט גרויס מתקנות. די וואס האבן די מוילן געהערט, האבן זיך נישט געקאנט איינהאלטן פון גרויס תענוג. אזוי אז זיי האבן געסאנצט ביזן באלקן פון גרויס פארנעמונג. אז וואס אייער איז געווען געשטערט און וואס מער ער האט זיך דער-געטערט צו הערן דעם כלי-זמר, אלץ מער תענוג האט ער געהאט און אלץ שטארקער האט ער געטאנצט. דערוויל איז געקומען א מויבער, וואס האט כלל נישט געהערט זאגט קול פונעם זיסן אינסטומענט. ער האט נאך געזען, אז מענטשן טאנצן. זענען זיי געווען אין זייער אויגן ווי חשו-געים און ער האט געזאגט אין זיין הארץ: „וואס טוט דאך די שמחה?“

צוויי נענטשן האבן געוואלט קענען דעם מלך. דער ער-שטער איז דורכגעגאנגען אלע צימען פון מלך און האט געזאגט די שייקייט און זעלטהייט פון זיינע אנטיקן און פאלאצן. דערנאך האט זיך אויסגעלאזט אז ער וואלט זיך מיטן מלך אליין נישט געקאנט באקענען. דער צווייטער האט געזאגט: „וויבאלד און דעם מלך אליין קען איך נישט קענען, וויל איך שוין נאך אין זיינע צימען נישט אריינגיין.“

אמאל איז גאט כביכול זיך מצמצם, ער באשרעקט זיך צוליב מענטשן. א משל צו א פאטער וואס זיין זון שפילט אויף מיט שפילצייגן. מחמת גרויס ליבשאפט שפילט ער אויף מיט, כאטש ער נוקט אויס ייגלעכע, אבער מחמת ליבע צום קינד באשרעקט ער זיין שכל, כדי דאס קינד זאל עס קענען אויפנעמען.

א מלך האט געהייסן זיינע קנעכט אויפהייבן א גרויסן בארג, א זאך וואס איז אוממעגלעך. האבן זיי זיך געגעבן אן עצה, אונטערוואנדלען דעם בארג און אים צעברעקלען אויף קליינע בערגלעך און יעדער איינער וועט קענען אויפ-הייבן לויט זיינע כוחות. גאט האט געהייסן איינעמען די סומא. גענוען מיר אויס זיי פונקען פון דער קדושה און די סומא צעברעקלען זיך.

ר' בער מערערשטער פלעגט זאגן: די אותיות זענען היכלות. יעדער אות איז א גאנצע וועלט. דאס וואס איז די כלי פאר דער מחשבה, דאס חמול פארן שכל.

ר' נחמן בראצלאווער פלעגט זאגן: איך בין געגלייבן צו איינעם וואס בלאזט אים אים טאג און נאכט אין א מדבר און מיש זיך צו מאכן פון א מדבר א ישוב.

אמאל פליט עפעס דורך אין דער מחשבה אזויווי א גיך פליענדיקער פויגל. מען דארף גענוג כוח און שכל דעם פויגל צו כאפן.

איך קאן מ'אין ווונדערלעכע כלים. דער חסיד און נאך, וואס איז אליין מו צוגרייטן דעם געציג.

דער יצר-הרע איז געגלייבן צו איינעם וואס גייט אים מיט א צענטאמלעך האנט און קיינער ווייסט וואס ער האלט דאָרט. וואס האלט אים? — פרעגט ער פארפירערש יעדן איינעם און יעדערער מיינט אז ער האט אין זיין האנט דאס וואס אים וואלט זיין וועלן האבן. דערפאר יאָגן זיך דאָ אים אלע. אבער שפעטער, אז ער עפנט אויף די האנט, זעט מען אז ס'איז א'ן איר גארנישט דאָ.

יעדער מענטש האט זיין גויערן אויסגעמאלט אויף זיין פנים.

די וועלט זאגט אז מעשיית וועקט מען מענטשן פון שלאף.

א רגע פאר זיין אוועקגיין פון דער וועלט, האט דער רבי ר' בונעס געהייסן די חסידים זינגען א ניגון. ווען די חסידים האבן פארציגן א זמר און די רביצין איז פארגאנגען אין געווייל, האט דער רבי געזאגט: „וואס פאר א געווייל האט זיך דאָ גאנצע לבוב האב איך מיין געלערנט ווי צו שטארבן, און מיין הארץ איז איצט צופול גאט ווי א טיר.“

ר' הערש פארצווער, וואס פלעגט אין קאָצ דאווענען פארן עמוד, האט אמאל ארויפגענומען זיין סליח און אים נישט געקאנט געפיען. האט ר' הערש אלעקסאנדער צו אים א זאג געטאן: „וואס דארפטו א סליח, הערשט דו מען ווילסט זיך אין און גאנצע פארן הארץ און מען דאוונט...“

חכמה און שגעון

דוד הלך האט געזאגט צום אויבערשטן: „ווי גרויס זענען די ווערדן דיינע, א גאט! מיט חכמה האסטו אלץ געמאכט! חכמה איז דאס בעסטע און אלץ, פאר-וואסווע האסטו אויך באשאפן דעם שגעון אויף דער וועלט?“ דיר נאך אויך אמאל צונאך קומען.

שפעטער, אז דוד איז אנט-לאפן פון שאול המלך, איז ער געקומען צו אכיש מלך גת. זאגט אים גאט: ווהיין גייסטו ערשט נעכטן האסטו גלייט גע-הרגעט, זיין שווער איז ביי דיר אין האנט, און זיין בלוט האט נאכנישט אויסגעשטריקט. איצט גייסטו צו אכיש און גלייט'עס ברידער זענען זיינע לייבוועכ-טער!

ווי דוד איז אהין געקומען, זאגן גלייט'עס ברידער צו אכיש: „טויט אים, וויער האט גע-טויט אונזער ברידער גלייט.“ ענטפערט אכיש: ער האט אים דאך געטויט אין מלחמה און ביידע האבן זיך מארדעט, ווער וועמען וועט בייקומען.

אויב אויך... ענטפערט גלייט'עס ברודער — געט און טרעט אים אפ דעם קעניגס שטול, אזוי האבן זיי דאך אפגעמאכט-אויב דוד נעמט איין, דארפן אלע פלשחים ווערן זיינע קנעכט. ווי דוד האט געזען, אז אכיש וויל זיך פאלגן, האט ער גענומען גאט בעטן:

— רבנו של עולם, גיב מיר אביסל יעצא... ענטפערט גאט: איך האב דאך דיר געזאגט אז שגעון האט אויך זיין צייט, ווען ס'איז נוצלעך פאר קלוגע לייט. האט זיך דוד געמאכט משוגע און געשריבן מיט קרייד אויף די טירן:

„אכיש איז מיר שולדיק הונ-דערט גילדן און זיין מריו סוף-ציק.“

אכיש'ס מריו מיט דער טאכטער זענען אויך געווען משוגע, האט זיך דוד משוגע געמאכט אין דרויבן און זיי איבערהיינט. מ'זאגט אלעמען אז אכיש אליין אויך שיר נישט משוגע געווארן, האט ער באמולד מען זאל דרום-מאר-טרייבן. אזוי איז דוד געראשעוועט געווארן פון טויט.

דעמאלט האט דוד געזאגט: „איך לויב גאט אין אלע צייטן, איז צייט פון חכמה און אין צייט פון שגעון.“

דאס ירושה-העמרל

דעריינא, זיינע הערליכקייטן נערימט, ביז ער איז רער קריג איבער אלע מענטשן געווארן און אלע האבן גע-הערט... מיט פיון און שווייט זאל ער זיך מיט דער ערד ראנגלען און פון איר זיין טעלעבן ביסן ארויסרייסן...

מיט בלוטעס פונדער זאל ער זיך שטענדיק דערנער אויס-פליקן מוין, כדי זיינע זאנען צו ראבעווען — און זיין לעבן זאל זיין מאטעריעל, און זיין פרייד — א רגע און ווייטיקן און זיין האפענונג און קאנערט לויט פאר שווערע מיר...

און ווען גאט האט געזען דאס עלנעם פאר, שכייענדיק ביי די מירן פון גויער, שזום און געזעמגענדיק זיך מיט די פרוכט-באלאדע: ביימער, מיט די הויך שפיר-צניקע קוואלן, מיט די וויג-רע-פארביקע קליינע פייגל-האט ער אויף זיי גרויס מיט-לייך נעקירן און ער האט אימלעכן פון זיי געשאקעט א העמרל. און דאס דאזיקע העמרל האט געהאט די וויג-רע-סגולה, אז ער וואס האט דאס געטראגן אויף זיין לייב האט ארויפגעווארפן א מורא אויף אלע ווילדע חיות און אויף אלע ערשטע...

און ווען אדם האט זיינע לאנגע יאָרן אויסגעלעבט און שטוב זיך אומגעקערט צו דעם האט ער זיך געזען פון די גענומען געווארן, איז דאס העמרל איבערגעגאנגען צו זיין ירושה...

און אזוי איז דאס העמרל געקומען צו נמרוד. און נמרוד איז געווען פון רער נאמור א גרויזאמער מענטש. אים האט זיך גע-וואלט געוועלטיקן איבער אלעמען, און ערשט האט ער געוואלט ווערן און די קרוין פון א מושל כבא כראָן, אָבער א מורא איז ער געווען, און מורא געהאט פאר זיין אייגענעם פאסן...

היט ער גענומען אה און זיין לייב דאס ירושה-העמרל און האט גענומען זיין פייגלעך און אויך ארייט און וואו, און וו ער איז געגאנגען זיך צו זיין חיות און די פייגל האט איבערגעגעבן געווארן און לייב און לעמפערן און סיגערס זענען גאנצעם און זיין בוין געקומען, און אז נישט ווער-דיק שייטן אָדער פאנגען גע-קאָמט...

און נמרוד האט געזען אז ארויס איבער דער נאנצער העלט. זיינע נברות האט מען פארשטעלט און שפעט איז באקאנט „פישעט“ — רב פישל ער האט פארשווינען אָנעלייגט אפילו אויפן דיסל.

שטענדיק מראַנט ער וועסטלעך דריי און שווערע שמויל און לייז, ער פירט די ברויערלעך, איז זיי און שטעלט צופרידן יעדן.

נאך פון באַטעט מאַלצטע צייט, איז פארשטיי — זיין דראַשעט. מיט בינסטלעך ארוםגעפאקט ווייזט זי אים א וואַסשעט.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

נאָמט באפעל איז ארויס: פון דעם שפילן זונקן נן-ערן זאל אדם ארויס גיין און זיך לעבן אהין גיטש אום-קעלן... מיט פיון און שווייט זאל ער זיך מיט דער ערד ראנגלען און פון איר זיין טעלעבן ביסן ארויסרייסן... מיט בלוטעס פונדער זאל ער זיך שטענדיק דערנער אויס-פליקן מוין, כדי זיינע זאנען צו ראבעווען — און זיין לעבן זאל זיין מאטעריעל, און זיין פרייד — א רגע און ווייטיקן און זיין האפענונג און קאנערט לויט פאר שווערע מיר...

און ווען גאט האט געזען דאס עלנעם פאר, שכייענדיק ביי די מירן פון גויער, שזום און געזעמגענדיק זיך מיט די פרוכט-באלאדע: ביימער, מיט די הויך שפיר-צניקע קוואלן, מיט די וויג-רע-פארביקע קליינע פייגל-האט ער אויף זיי גרויס מיט-לייך נעקירן און ער האט אימלעכן פון זיי געשאקעט א העמרל. און דאס דאזיקע העמרל האט געהאט די וויג-רע-סגולה, אז ער וואס האט דאס געטראגן אויף זיין לייב האט ארויפגעווארפן א מורא אויף אלע ווילדע חיות און אויף אלע ערשטע...

און ווען אדם האט זיינע לאנגע יאָרן אויסגעלעבט און שטוב זיך אומגעקערט צו דעם האט ער זיך געזען פון די גענומען געווארן, איז דאס העמרל איבערגעגאנגען צו זיין ירושה...

און אזוי איז דאס העמרל געקומען צו נמרוד. און נמרוד איז געווען פון רער נאמור א גרויזאמער מענטש. אים האט זיך גע-וואלט געוועלטיקן איבער אלעמען, און ערשט האט ער געוואלט ווערן און די קרוין פון א מושל כבא כראָן, אָבער א מורא איז ער געווען, און מורא געהאט פאר זיין אייגענעם פאסן...

היט ער גענומען אה און זיין לייב דאס ירושה-העמרל און האט גענומען זיין פייגלעך און אויך ארייט און וואו, און וו ער איז געגאנגען זיך צו זיין חיות און די פייגל האט איבערגעגעבן געווארן און לייב און לעמפערן און סיגערס זענען גאנצעם און זיין בוין געקומען, און אז נישט ווער-דיק שייטן אָדער פאנגען גע-קאָמט...

און נמרוד האט געזען אז ארויס איבער דער נאנצער העלט. זיינע נברות האט מען פארשטעלט און שפעט איז באקאנט „פישעט“ — רב פישל ער האט פארשווינען אָנעלייגט אפילו אויפן דיסל.

שטענדיק מראַנט ער וועסטלעך דריי און שווערע שמויל און לייז, ער פירט די ברויערלעך, איז זיי און שטעלט צופרידן יעדן.

נאך פון באַטעט מאַלצטע צייט, איז פארשטיי — זיין דראַשעט. מיט בינסטלעך ארוםגעפאקט ווייזט זי אים א וואַסשעט.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

א צאפ איז אמאל געווען. א הייליקער צאפ. גרויסע הערער וואס ער געהאט. גרויס אז זיי האבן געקאנט די שטערן דערגרייכן. יעדע נאכט, אז חצות איז געקומען, האט דער צאפ אויף די היט-טערשטע פיס זיך געקומען אויפ-רי הערנער צום הימל אויס-געשטורעט, האבן זיי די שטערן אָנגעריסן און יעדער שטערן האט שירה געזונגען. מאכט זיך אמאל, נאך פרי, א דאָרפס ייד איז געקומען אויפן מארק און האט פלוצעם דער-זען אז דער האט דאס שקעטעטע מאכט פארלירט. האט ער צער געהאט. געזוכט און גע-זוכט און... דער הייליקער.

א משל פונעם קאצקער

צאפ האט דאס דערזען און צו אים זיינע הערנער אויס-געשטורעט. וואס טוט נישט א הייליקער צאפ פאר א יידן וועגן זיך און דער דאָרפס ייד האט זיך פון א שוויקל היי-ליקן האָרן א שקעטעטע גע-מאכט. און אויפגעלייגטעט איז דער ייד אין בית-המדרש אריין צום דאווענען. ער האט פון ניינט שקעטעטע די יידן מאכט מנכבד געווען. יידן וואָבן זיך געוואונדערט. קיי-חלל האט נאך קיין מאכט אזוי נישט געשטעלט. יעדן אלע זייטן האט מען גענומען פרעגן דעם דאָרפס ייד, פון-וואו ער האט אים אשטעקן-דיקן מאכט, דער מאכט איז דערזעלבער ווי אלעמען'לעכע טער שווימט ער, נאך דאס שקעטעטע איז א נישט און ער האט דערייזטעט פון וואונטער האט דאס שקעטעטע יידן האבן זיך אויפן מארק ארויס-געלאזט און מען האט גע-שניטן פון וויליקן צאפט הערנער מאכט-שקעטעטע. שטענדיקע-מאכט-שקעטעטע פון הייליקע הערנער... דער מאכט וואס געשטעט, יעדן האבן הנהגה געהאט, נאך דעם הייליקן צאפט הערנער געווען וואס אמאל לערנער געווארן זיי האבן שוין מער נישט גע-קאנט צו די שטערן דערגרייכן און אז ס'איז געקומען חצות האבן זיך שטערן שוין שוין נישט געזונגען קיין שירה...

א מלך האט געהייסן זיינע קנעכט אויפהייבן א גרויסן בארג, א זאך וואס איז אוממעגלעך. האבן זיי זיך געגעבן אן עצה, אונטערוואנדלען דעם בארג און אים צעברעקלען אויף קליינע בערגלעך און יעדער איינער וועט קענען אויפ-הייבן לויט זיינע כוחות. גאט האט געהייסן איינעמען די סומא. גענוען מיר אויס זיי פונקען פון דער קדושה און די סומא צעברעקלען זיך.

ר' בער מערערשטער פלעגט זאגן: די אותיות זענען היכלות. יעדער אות איז א גאנצע וועלט. דאס וואס איז די כלי פאר דער מחשבה, דאס חמול פארן שכל.

ר' נחמן בראצלאווער פלעגט זאגן: איך בין געגלייבן צו איינעם וואס בלאזט אים אים טאג און נאכט אין א מדבר און מיש זיך צו מאכן פון א מדבר א ישוב.

אמאל פליט עפעס דורך אין דער מחשבה אזויווי א גיך פליענדיקער פויגל. מען דארף גענוג כוח און שכל דעם פויגל צו כאפן.

איך קאן מ'אין ווונדערלעכע כלים. דער חסיד און נאך, וואס איז אליין מו צוגרייטן דעם געציג.

דער יצר-הרע איז געגלייבן צו איינעם וואס גייט אים מיט א צענטאמלעך האנט און קיינער ווייסט וואס ער האלט דאָרט. וואס האלט אים? — פרעגט ער פארפירערש יעדן איינעם און יעדערער מיינט אז ער האט אין זיין האנט דאס וואס אים וואלט זיין וועלן האבן. דערפאר יאָגן זיך דאָ אים אלע. אבער שפעטער, אז ער עפנט אויף די האנט, זעט מען אז ס'איז א'ן איר גארנישט דאָ.

וויאזוי משה פאסטור האט געדינט גאט

מישה פאסטור האט גיט געקענט נישט קיין קבלה, נישט קיין תלמוד, נישט קיין חומש, נישט אפילו קיין פשוטע עברי. ווען דער בעל-שם האט אים געפרעגט וויאזוי ער דינט גאט, האט יענער אים דערייזט אז יעדן מאָג

טוט ער צוויי זאכן. אינ-דערפרי, ביים זונגען-אויפ-נאכט, הייבט ער אויף די הענט צום הימל און זאגט: „נאָגעניו, נאָגעניו, כ'האָב זיך אזוי לייב, אז ווען דו וואָלטסט געהאט שטערע-דעם מיט שטאָל און אים זיך דיר געפאשט אום-זיסט און יעדן פארגאנגען, ביים זונגען-אויפ-נאכט, שפרינגט ער עפעלעכע מאָל אריבער פון איין זייט נוב אריפן אָדער אָדער דערייזט: „נאָגעניו, נאָגעניו, נאָגעניו, דאָס ס'איז פון דיין לייבן נאָמען וועגן.“

זעצער פאר יידישאוועהבערש משה בער קאָוויטש

לעצן בערטיש פישל

ביי אונדז אין שטעטל איז באקאנט „פישעט“ — רב פישל ער האט פארשווינען אָנעלייגט אפילו אויפן דיסל.

שטענדיק מראַנט ער וועסטלעך דריי און שווערע שמויל און לייז, ער פירט די ברויערלעך, איז זיי און שטעלט צופרידן יעדן.

נאך פון באַטעט מאַלצטע צייט, איז פארשטיי — זיין דראַשעט. מיט בינסטלעך ארוםגעפאקט ווייזט זי אים א וואַסשעט.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

זי האט א גרויסן „אויבן און און האט איר אן „אקעגן“ וויאזוי מען פאָרט מחזיקים זאגט איר גארנישט פרגען.

געלאָפֿן, אָפּגעגעבן א שול-
עליכס און אים פֿארבעטן צו זיך
אין כאלדעם. נאָכדעם ווי ער
האַט זיך אַרונגעוואָשן, אָפּגע-
געסן, אָפּגעטרונקען, האָט מען
פֿאַרפֿירט א שמועס וועגן גאָר
הויכע זאַכן, פֿון וואָס מענטשן

מיר ווילמען די זייטן 9-10 פון היינטיקן נומער דער טעמע חסידות

די אפרו-הייזער פון דער פערדעראציע פון די יידישע קהילות

אויף דעם זומער, אויפן איין די פארקע, האבן די כשרע אפרו-הייזער פון דער פערדעראציע פונקציאנירט אין משר פון 15 יולי - 24 ספט אויפן 15 יולי די בעני אויפן 15 יולי די בעני (באָרסקע און קרויסנאָ-ברא-שאָו) אי בייים ים (עפאָרע-נאָרד). אין דריי אָפּשניטן צו 18 מעי דערער, האָבן דער-גועזע יידן, אָנגעשטעלטע פון די קהילות, תלמוד-תורה-תל-מירם, כלי-קודש א.א.פאר-בראכס זייערע וואקאציעס אין אן אָנגענעמער סיבה, אין אן אמאָסטערע פון יידישער קולטור, וויערנדיק פארדאָרנט מיט א באטעמער, גענוגע-דער און כשרער שפייז, אונ-טער א שטרענגער רעליגיע-זער השגחה. אין אלע דריי אפרו-הייזער האָט מען מער-לער געמאכט מנין, מ'האָט אויך געמאכט אויספילן אין די יסבנהדיקע שיינע געגנטן. די פערדעראציעס פון די יידישע קהילות פון יונג-טלאווע און אונגארן און די יידישע קהילה פון קאשיטשע (פערשעקאָוואקע) האָבן א שטיק און די אפרו-הייזער מערערע נעם וועלכע זענען ווארעם אויפגענומען געווארן. די פערדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע האָט מיט פרייד מקיים געווען די מצווה פון הכנסת אורחים. אז אויפ'דיקע איבער דער טעטיקייט וואָס מ'איז פאנאני-דערנעוויקלט געוואָרן אין די אפרו-הייזער האָבן געזאמט אין קרויסנאָ-בראשאָו הער דר. טרונטס ווינאָו, ראבינער און דער מיטשאווער קהילה און אין באָרסקע, ר' נפתלי האל-

דער באזור פון הער קולא ראזענבלאט

צווישן דעם 25סטן און 30סטן אויגוסט, איז הער קולא ראזענבלאט, געוועזענער פערזענלעכער פונקציאנירער פון קארפאט (וועגענעוועלא) און איינער פון די אָנסירנדיקע פערזענלעכקייטן פונעם יידישן לעבן פון דעם דאָזיקן לאנד, געווען דער נאכט פון אונדזער קהילה. הער ראזענבלאט שטאמט פון רומעניע און אויף דעם רוף פון רב הכולל דר. דוד משה רון, האָט ער אונטערגענומען אן אקציע כדי צו העלפן די קרבנות פון די איבערשטעמונגען וואָס זענען דאָ נישט לאנג פאָרגעקומען אין אונדזער לאנד. צוזאמען מיט אנדערע אָפּשאטמיקע יידן פון רומעניע, וואָס וווינען אין וועגענעוועלא האָט ער געשיקט 3.000 דאָלאַר און א וויכטיקן טראנספארט מלכבושים, אלס הילף פאר די געליטענע. דעם 26סטן אויגוסט 1970 אין אונגוסט, האָט די פערדע-ראציע פון די יידישע קהילות איינגעאָרדנט א חבירישן מיט-לכבוד דעם נאכט, אין וועלכן מ'האָבן אָנטיילגענומען מנהיגים פון דער פערדעראציע און פון דער קהילע און וועלכער איז פאָרגעקומען אין א הארציקער אמאָסטערע. דער רב הכולל האָט געהאלטן א מאָסט לכבוד דעם אָנגעזענעם מנהיג פון דער יידישער קהילה פון וועגענעוועלא, שילדערנדיק די אויסערנעוויינלעכע פארדינסטן וואָס ער האָט אויפן נעכט פונעם קהלשן לעבן, אינעם שטיצן די יידישע מוסדות ווי אויך, די גרויסע יידישע וועלטלעכע אָרגאניזא-ציעס.

דער נאכט איז אויך באגריסט געוואָרן פונעם רב הכולל מיט ווארעמע ווערמער, פרייטיק דעם 28סטן אויגוסט, צו קבלת שבת און ביי דער עונג-שבת סעודה.

זאָגט די וועלט א ווערטל...

- מיט וואספארא אויגן מען קוקט איינעם אן, אזא פנים האט ער.
- די אויגן דערציילן, וואס דאס הארץ וויל פארשטיין.
- דאס אויג איז קליין, נאך סע זעט די גאנצע וועלט.
- וואס מען שפאצט אָפּ, איז דערנאך ווי געמוען.
- אפּוואוּט קאָן מען נאָר דעם גוף, אָבער נישט די נשמה.
- מען דערקענט נאָר די באקן ווי די ציין קנאקן.
- איטלעכער האָט ליב דעם אמת, אָבער נישט יעדער זאָגט אים.
- אז מען זאָגט דעם אמת, פארשפאָרט מען צו שווערן.
- א האלבער אמת איז א גאנצער ליגן.
- אליין איז אפילו אין גו-ערדן נישט גוט צו זיין.
- אז מען קאן נישט אויסהאלטן דאס שלעכטע, קאן מען קיין גוטע נישט דערלעבן.

די גרויסע ווונדער פון יציאת-מצרים און שפאלטן דעם ים האָבן אויפגעריסן די גאנצע וועלט. דער נאָמען פון משה, דעם געלעבטן מאן, איז געוואָרן בארימט צווישן אלע פערלעכער און די וויכטיקע לענדער. האָט זיך אייגען פון פון די אראבישע קעניגן פאר-גלויבט פון האָבן ביי זיך משה'ס בילד. רופטעראיינעם פון זיינע בעסטע מאָלער, א גרויסע קינסטלער און זאָגט אים: גיי אין דער יידישער מחנה, אין דער מדר, מאָל ברענג מיר דאָס בילד. ווען דער קינסטלער איז צוריקגע-קומען מיט דעם בילד, רופט דער קעניג צונויף אלע זיינע קלונקסעס און געלערנטע גרויסע מבינים אויף הכמת-הפרצות, ווי זאָלן באשראכטן דאָס בילד פון דעם מאן און נאָר זיין אויסזען באשטימט זיין גייסט און ארויסגעפינען אין וואָס קען שטעקן זיין געשטעכט קראפט. לאנג בא-טראכט דאָס בילד, זאָגן ווי דעם קעניג אויף: דער מאן פון וועלכען דאָס בילד איז געמאכט, זעט אויס צו זיין זייער א גרויסער בעל-נאווה, א שרעקלעכער אכזר, געלעמ-ניציק, להוט נאָר כבוד און נאָר מאכט, און בכלל באזיצט ער די שטנסטע מירות אין דער וועלט. — ווערס דער קעניג שפארט אויפגעבראכט. ספייטש — שרייט ער אויס — אז דען מענלעך אז אזא מענטש זאָל קומען.

יוסף'ס שיינקייט

שעכט? האָבן זיי געפרעגט איבער באקאנטע פרויען. דער-ציילט זיי זיי, קאָנען זיי נישט גלייבן, מאכט זיי א סעודה און פארבעט זיי צו זיך, זיי זאָלן זען דעם שיינעם יוסף מיט זייערע אייגענע אויגן. בייים פיש האָט מען דער-לאנגט יעדן פון זיי א מיל-גאס מיט א מעסער. רופט זליבה אריין יוסף'ן צו די נעס, האָבן זיי זיך אלע אויף אים אויף פארקוקט, אז שניי-גרוי די מילגרויסע האָבן זיי נישט באמערקט אז זיי האָבן זיך אלע איינגעשטוי-ן די פינגער.

דערשינען דער לוח תשל"א 5731 (1970-1971)

דער לוח אנהאלט א רייכן מאטעריאל, אויף העברעיש, יידיש און רוסיש, אויף אידיש, מיט די מנהגים פון אלע ימים-טובים און פון די לויכטיקסטע טעג פונעם יאָר. דער לוח אנהאלט נאָר: מאמרים פון אונדזער חכמים ו' חסידים פאָלקלער בילדער. שטעלעכע פאָלגנען קאָן מען זיך ווענדן: Federația Comunităților Evreiești: Sf. Vineri 9 București, sector 4; cont BNR 49.8.01000. פריי: 2 לוי

דער רעגנבויגן פון מענטש-לעכקייט

הער דוד וו. וואָלן פון סופסיל-מיטשינען האָט מנרב געזען 18 דאָלאַר. יונייטעד סינאגאָ אָפּ אמעריקע" האָט מנרב געזען 500 דאָלאַר. די ישיבה פון סענטראל קווינס ניו-יאָרק, האָט מנרב געזען דורך רב מנחם ראָטע-בערן, 100 דאָלאַר. מ'האָבן נאָך מנרב געזען די הערן: מוראי גאָלדשטיין, 10 דאָלאַר; מאס אבראמאָ-וויש 10 דאָלאַר; ווערנער מעיער, 10 דאָלאַר; פאני אינטראמאָר, מילדער ריינער, מאריאן פייביש און מאריאן פייביש יעדער צו 5 דאָלאַר. די טישעס זענען איבער-געשיקט געוואָרן אויף דעם ארעם פון דער פערדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע. א מעלערנאמע געחטמט פון רב רון איז מורדי אז די קאנפערענץ פון די אויפגע-ישע רבנים האָט מנרב געזען 500 פונט שטערלינג.

כרתב=ניה

של היהדות הדתית הומונית

ב"ה בוקרשט
מספר 236
ר"ח אלול תש"ל

דברי תורה

מפי חכמי
רומניה וגאונים ז"ל

פרשת שופטים

"שפט ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על-אויביכם" (דברים כ' 3).

המלים "על אויביכם" צריכות ביאור, כי סובן מאליו שמלחמה מתנהלת נגד אויב, ולא נגד אהב, ואם-כן למה נאמר "על אויביכם"? ההסבר לשאלה זו אנו מוצאים בספרי שבפרשה: "על אויביכם" ולא "על אחיכם" לא יהודה על שמעון, ולא שמעון על יהודה, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם. אלא "על אויביכם" אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמים עליכם. עזל הספרי. ובאה הדר-גשה, כי אם יודע מראש שאם ינצח אין לו כל תקוה, ינסור נפשו במלחמה. [גם מפרשים הירא ורח הלבב, הירא מעבדות שבירו והאויב הוא היצר הרע].

(הרב מאיר-ליבוש מלבי"ם ז"ל - בוקרשט, בביאורו התורה והמצוה)

פרשת תצא

"למען ייטב לך והארכת ימים" (ישע' כ"ב, 7).

— אותו היום שמת בו אחז [המלך הרשע] שתי שעות היה [כדי שלא יהיה פנאי להספידו ולקברו] (רש"י), כי אין מליני את המט בירושלים, וכאשר הלה [המלך הצדיק] חזקיהו [בנו של אחז] ואיתם [נתנאל, אהרדנינו] קודשא בריך-הוא להנך עשר שעי ניהליה [החזיר לו הקבה עשר שעות אלו].

(בבלי סנהדרין צ"ו, 1).
ולא עוד אלא שגם האריך ה' ימיו של חזקיהו בחמש עשרה שנה (הגני יוסף על ימיו חמש עשרה שנה) — ישעיה ל"ה, 5). שינוי סדרי-בראשית לטובת הכלל והפסד אנו מוצאים עוד בימי משה, במלחמת עמלק, כמאמר המדרש נחומא עה"פ ויהי ידיו אמונה עד כוא השמש" (שמות י"ז, 12) "שמשא העמיד לגלגל חמה ולבנה ועירבב את שעותיה". כמו כן ביושע, שמע בגבעון דוד, וכו', וזו כוונת הפסוק. והארכת ימים, כלומר תאריך הימים, שלוש על סדרי בראשית לאובח, ברצונך מקצר וברצונך מאריך, כנקדימו בל-גוריון שנקרה החמה בעבורו (תענית כ').

(הרב משה-ליב פאללאק ז"ל - סיביו, מספרובכת"י)

לפני: ש. פולאק

אזכרה

למלאות השלושים לשמירתו בירושלים של הרב יעקב מרדכי זלמן ז"ל, רבו לשעבר של "בית הכנסת הגדול" בבוקרשט, ערכה הנהלת בית הכנסת אזכרה לעליו נשמתו. ערך את התפילות ולמר משניות הרב יצחק מאיר מאירלס, בנאום האזכרה שלו, דיבר הרב מאירלס בשבח

תחנות הקייט של פדרציית הקהילות היהודיות בפעולתן

כבשנים עברו, פעלו גם השתא, בתקופת 1 ביולי—24 באוגוסט, תחנות הנופש וההבראה הכישרות של הסתרי רות הקהילות ברומניה בעיר אפורה-גורד של חצי הים השחור ובתחנות הקייט בודפשט וסריס-זיאן שבחרי הקרפאטים. בשלוש סדרות, בת 18 יום כל אחת, ביולי והאוגוסט, דתים, פקירי קהילות חובי תלמוד-תורה, תלמידים וכלי-קורש את חופשתם בסביבה נעימה ואווירה יהודית מסורתית, תוך אבזחת סיפוק צרכי הדת: מזון כשר, טעמים בהיגחנה של הרבנות הראשית, קיום תפילה בציבור יום-יום. וכן. כל אור-נגו סיוורים באוורים הסמוך כים יפי-הנוף.

ברוח של מצוות הבנסת אורחים מסורתית נתפכלו בדי מיטות האורחים שנשלחו לתחנות הנופש מסעם פדר-ציות הקהילות היהודיות ביר-נופלכיא, הוגנריא והקהילה בקושיצה-מאזו שבצ'כוסלור בקיא.

בנוסף על כב' הרב הכולל ד"ר רוד משה רוזן, פקח על פעולת התחנה בקריסטיאן-ר"ר א' גיוס, רבה של קהילת סי-

אבא קובנר

כל שבא אצל*

המספר והמסורר אבא קובנר, וילנה, זכה בפרס ישראל לספרות מי שהיה מפקד המרד בגיסו (מן העיתונות העברית).

כל שבא אצל קברו של אליהו הנאון מילנה, נשתטח עם וזוכה בחסד הנאון,

דווי - ברמזא שלמה. עקרה בהפקדות. ומרדכי גמורים באמרת פרנסה.

חרכים רבים ומשנים גזל עוטפים את קברו של הנאון שמרכים ומשנים הפאים

וכל שבא נצרך. מית פתק ובקשה.

עלי, משום-מה, נאסרה הנישה למקום הקדוש שלא ארצה איך אציע הצער או משום שהייתי גער.

רעי משתאים עקשו שאני מתקין עצמי לעליה לרגל לאהלה, שהרי פרנסתי מצויה. אשתי ילדה, פצעי, אומרים, העלו ארוכה. ואני חסר כלום, בפרש כלום, מלבד את התקוה.

© מתוך ספר השירים "מכל האבדות".

הרב הכולל לרומניה ד"ר דוד משה רוזן. בביקורו בארה"ב, עם הרב ארתור שניאור (מימין) וההגמון אדוארד סוואנסטורן.

— הסר חיים משה ספירא, נשיא המרכז העולמי של המזרחי והפועל והמזרחי, נפטר בגיל 68. בתנועה הר-תית כולה הוכרז על שלוש ימי אבל.

— יובל המאה לע-הונות יהודית באח-ריקה צוין בעולם הר-הודי. "די יידישה ציי-סונג", העיתון הראשון ליטווגאפי, החל להודיע במאמר 1870.

— בגיל 74 שחל"ח הרב הגאון ר' יהושע קניאל, רבו הראשי של חיפה וחבר מועצת הר-בנות הראשית לישראל, רב-פוסק מובהק, מן

עולם ומלואו

הרבנים והאוצריאליים הראשונים שהלכו לאורו של מרן הרא"ה קוק

— בב' בתמוז, שהוא לפי החסות יום פט-רחו של יוסף הצדיק, נערכה עלייה לקברו שבעיר שכם. פרוכת רקומה בטמן נפרשה על הקבר והזכרנו סי-דורי תפילה וספרי תהלים. כן, עלו בס"ו בתמוז המונים לירוש-לים להחפול ליד קברו של בעל "אור החיים", רבי חיים בן עטר, בודר היתים. קיימת מסורת, כי בשעה של סכנות גדולות חסונת תפילה ליד קבר דוד אור החיים" ביום הזיכרון שלו.

— במסיבת ווסחד-רות העברית באמריקה סקר ד"ר אריה טרטי קובר, יו"ר ההוולוז של "ברית-עברית עולמית", את פעולות "בע"ע" בכל רחבי העולם והו-דיע על כינוסו של ה-קונגרס העברי העולמי והחמישי בשנת 1971 בירושלים.

— ביום השנה ה-רביעי למותו של פרופ' רבי מאיר (6 ביולי 1970), חוקר תקופת השואה של יהדות פולין, העלו שרידי יהודי ווארשה את זכ-רו וזונו זרי-פרחים על קברו בביאליה-על-הים. גושה.

פתרון חידונו של מר צ' טיראספולסקי

- בליוננו מס' 232 (י"א סיון תש"ז) פירסם חידונו של מר צ' טיראספולסקי הנכבד. והנה פתרונו: — שורש המלה: חקר (308) [חית במקו, קוף בחולם]
- "לשלושה (המובנים) שמונה בראש" פירושו: לשלוש מלים אות חית בראשן והן: חקר (עיון, חית בצירה, קוף בסגול), חק (בעל-חי, חית"ת ודו"ש בסגול), חק (חית, חית"ת בצירה).
- שלושה מובנים נוספים באות חית בסופם, הם: קרץ (מים מוצקים, הקו"ף בסגול, הרי"ש בפתח), קרץ (קרקור חשוף, קוף וריש בצירה), קרץ (איש ריב וכספים, קוף בחולם, ריש בפתח).
- אות חית בסוף: קרץ (בושם, ריש בסגול, קוף בפתח).
- אות חית באמצע: קרץ (רווח, ריש בחולם, חית בפתח).
- ערכם המספרי של כל שמונת המובנים: 2464 (אם תכפול 308 ב-8 ויכילת 2464).
- ["עיצור" (בשורה השלישית של החידון) פירושו בדרקו: "קונסונט"].

* * *

פתרו על-כוננה קוראנו הנכבדים: מרכטמן חיים, נלאין; הרב אליהו כ"ץ, באר-שבע (בררר שיר); רינהרץ מולומן, פרופ'. יאס; שור משה, ברנובה (ברח"מ); ששינגץ מיכאל, בוקרשט.

ד"ר א' בנשופסקי ז"ל

בבודפשט נפטר ד"ר אימרה בינשופסקי, הרב הראשי בפועל של העדה הניאולוגית בהונגריה. "הסנוה שמש שנים רבות כפרופסור בבית המדרש לרבנים כמצע לפילוסופית הדת. כן, יצא לו שם כמפור ואחר ממחקריו עוסק בהשפעתו של אפלטון על דרך המחשבה של הרמב"ם.

אחרי שבהן תקופה ארוכה כרבה של קהילת עיר בודה-אופו, נבחר כמפלא מקים של רב ראשי לקהילות הניאולוגיות שבאונגריה. הסנוה ביקר כמה פעמים בארצנו ורכש לו יידיים ומסורתי בקרב היישוב היהודי ברומניה. בהלווייתו השתתפו המונים וגספר ע"י הרב ד"ר שאלגו. בשם הסתדרות הקהילות היהודיות בהונגריה הספיד אותו מר ג' סיפרט, יו"ר ההסתדרות. פדרציית הקהילות היהודיות ברומניה משתתפת בצערה של המשפחה וגל היישוב היהודי בהונגריה. נתנב"ה.